

Malmö högskola

Lärarytbildningen

Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete

15 högskolepoäng

Barn, dans och lärande

Dansens betydelse för barns utveckling

Children, dance and learning

Dance and its significance for the development of children

Elin Buhre

Lärarexamen 90 poäng

Höstterminen 2007

Handledare: Elsa Foisack

Examinator: Elisabeth Söderqvist

Malmö högskola

Lärarytbildningen 90 hp

Skolutveckling och ledarskap

Abstract

Buhre, Elin (2007) Barn, dans och lärande. Dansens betydelse för barns utveckling. (*Children, dance and learning. Dance and its significance for the development of children.*) Skolutveckling och ledarskap, Lärarytbildningen, Malmö högskola.

Syftet med följande arbete är att utreda vad dans i skolan har för betydelse för barns utveckling. Undersökningen belyser även vad dansen som redskap erbjuder för möjligheter i skolans undervisning ur ett genusperspektiv samt ett mångkulturellt perspektiv. Arbetet ger en översikt av tidigare forskning kring dans och rörelse samt Gardners teori om multipla intelligenser. För att ta reda på dansens påverkan på barns utveckling användes en kvalitativ metod i form av intervjuer och totalt intervjuades sex danspedagoger. Sammanfattningsvis pekar resultaten på att respondenterna upplever såväl motoriska, sociala, emotionella som estetiska och kognitiva samt språkliga utvecklingseffekter hos sina elever. I undersökningen framkom dessutom möjligheter att utveckla ett ökat medvetet jämställdhetsarbete och gynnande av kulturmöten genom dansundervisning.

Nyckelord

Dans, förskola, genus, kultur, tidigare skolår, utveckling

Elin Buhre

Handledare: Elsa Foisack

Examinator: Elisabeth Söderqvist

Förord

Jag vill framföra ett stort tack till alla som har stöttat mig under examensarbetets gång. Tack till alla danspedagoger som har tagit sig tid att ställa upp på intervju och tack till min handledare Elsa Foisack som har varit till stor hjälp under arbetsprocessen.

Malmö 2008-01-17

Elin Buhre

Innehåll

1. INLEDNING	7
2. STUDIENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
2.1 Syfte.....	8
2.2 Frågeställningar	8
2.3 Avgränsning	8
2.4 Disposition.....	8
3. LITTERATURGENOMGÅNG	9
3.1 Vad är dans?	9
3.2 Skolans styrdokument	10
3.2.1 Mål och riktlinjer.....	11
3.3 FN:s barnkonvention	11
3.4 Gardners teori	12
3.5 Barns utveckling under påverkan av dans	13
3.5.1 Dans ur en social aspekt.....	13
3.5.2 Dans ur en emotionell aspekt	14
3.5.3 Dans ur en estetisk aspekt	16
3.5.4 Dans ur en motorisk aspekt	17
3.5.5 Dans ur en kognitiv aspekt	18
3.5.6 Dans ur en språklig aspekt.....	19
3.6 Dans ur ett genusperspektiv.....	19
3.6.1 Attityder till dans	20
3.6.2 Rörelser och kroppsspråk.....	20
3.7 Dans ur ett kulturperspektiv	21
3.7.1 Kulturmöten genom dansen.....	21
4. METOD	23
4.1 Kvantitativ och kvalitativ metod	23
4.2 Val av metod.....	24
4.3 Val av undersökningsgrupp.....	24
4.4 Pilotstudie	25
4.5 Genomförande	25
4.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	25
4.7 Etiska överväganden.....	27
5. RESULTAT.....	29
5.1 Vad har dans i skolan för betydelse för barns utveckling?.....	29
5.2 Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att främja jämställdhet?	34
5.3 Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att gynna kulturmöten?36	
6. DISKUSSION OCH AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	38
6.1 Resultat i förhållande till tidigare forskning.....	38
6.1.2 Dansens betydelse för den sociala utvecklingen	38
6.1.3 Dansens betydelse för den emotionella utvecklingen.....	39
6.1.4 Dansens betydelse för den estetiska utvecklingen.....	39

6.1.5 Dansens betydelse för den motoriska utvecklingen.....	40
6.1.6 Dansens betydelse för den kognitiva utvecklingen.....	40
6.1.7 Dansens betydelse för den språkliga utvecklingen.....	41
6.1.8 Dansen som pedagogiskt redskap för jämställdhet.....	42
6.1.9 Dansen som pedagogiskt redskap för kulturfrämjande möten.....	43
6.2 Avslutande reflektioner	44
6.3 Kritisk granskning och förslag på fortsatt forskning.....	46
REFERENSER	47
BILAGA	49

1. Inledning

”Så länge livet har funnits har dansen funnits. Livet börjar med rörelser och vid livets slut stannar alla rörelser.” (Wahlström 1979 s.7). Så skriver Wahlström i sin bok om dansens historia. Jag tycker att dessa ord säger oss en hel del om vår existens. Alla intryck vi får av livet tar form i rörelser, liksom de relationer vi har till andra människor i vår omvärld. Vi uttrycker våra känslomässiga reaktioner med kroppsrörelser vare sig det är ilska, glädje eller fruktan. För det lilla barnet är kroppsrörelser en av de viktigaste uttrycksförmågorna det har. Innan barnet kan uttrycka sig på annat sätt så formar det sig med sin egen kropp. Barnet är aktivt, nyfiket, undrande och utforskande i alla situationer och med hjälp av kroppen upptäcker det sin omgivning. Tidigt kan man se barnets glädjefyllda spontana reaktioner på musik och rörelse. Barn har ett genuint behov av lek, rörelse och glädje. Genom dans kan man på ett lustfyllt sätt ta tillvara på det behovet.

Dans i skolan är under utveckling och ett flertal kommuner har infört dans på schemat i sina skolor. Fortfarande är dock många tveksamma till dansens plats i skolans värld av olika anledningar, medan andra estetiska ämnen som exempelvis musik och bild har en självklar plats på schemat. Varför ska vi ha dans i skolan? Vad exakt tillför den våra elever? Mina upplevelser av danstillfällen under min egen skolgång är få. Som tur är har jag fått möjlighet att dansa i andra sammanhang. Jag har dansat i större delen av mitt liv, dels för motionens skull, dels för det uttryck det förmedlar tillsammans med musik, men framförallt för att den tillför något till mitt hjärta. Med mina egna erfarenheter av dans i bagaget blev jag intresserad av att ta reda på vad dans kan ha för betydelse för barns utveckling och vad dansen som redskap kan erbjuda för möjligheter inom skolans undervisning.

2. Studiens syfte och frågeställningar

Nedan redogörs för undersökningens syfte och frågeställningar. Därefter behandlas de avgränsningar som gjorts samt redovisas en disposition för rapporten.

2.1 Syfte

Införandet av dans i skolan är under utveckling i Sverige. I arbetet med detta har det efterfrågats vetenskapliga undersökningar kring varför dans ska ta plats i skolan. Med detta som bakgrund är syftet med denna studie att undersöka vad dans i skolan har för betydelse för barns utveckling. Undersökningen kommer även att belysa vad dansen som redskap skapar för möjligheter i skolans undervisning ur ett genusperspektiv samt ett kulturellt perspektiv.

2.2 Frågeställningar

1. Vad har dans i skolan för betydelse för barns utveckling?
2. Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att främja jämställdhet?
3. Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att gynna kulturmöten?

2.3 Avgränsning

Fokus i studien ligger på att visa vad dansen har för utvecklingseffekter hos barn och vad den kan bidra med för barns lärande i den traditionella undervisningen. Studien ämnar redovisa förslag på hur dansen kan användas som hjälpmedel i arbetet med jämställdhet och kulturmöten. Inom de tidsramar som ges för ett examensarbete har undersökningen avgränsats till att belysa danspedagogers uppfattningar kring dansens betydelse för barns utveckling samt upplevelser av dansen som ett pedagogiskt redskap.

2.4 Disposition

Närmast redovisas en litteraturgenomgång där skolans styrdokument och Gardners teori presenteras samt relevant forskning för studiens syfte. Därefter redogörs tillvägagångssättet i ett metodkapitel. Här beskrivs bland annat valet av metod och undersökningsgrupp samt arbetets tillförlitlighet. Nästkommande rubrik är resultat och redovisar sammanställt intervjumaterial utefter arbetets frågeställningar. Sist följer ett diskussionskapitel som knyter samman resultat med tidigare forskning. Här förs även avslutande reflektioner och en kritisk granskning av studien samt förslag på framtida forskning.

3. Litteraturgenomgång

I detta avsnitt presenteras relevant forskning kring dansens påverkan på barns utveckling. Närmast följer en redogörelse för vad dans är. Därefter presenteras skolans styrdokument och FN:s barnkonvention samt Gardners teori. Därpå redovisas tidigare undersökningar kring dans och rörelse ur olika perspektiv.

3.1 Vad är dans?

Dans definieras i Nationalencyklopedin (1990) som rörelser till rytm och melodi, rörelser som ges speciell form och utförs i viss tid och visst rum. Samtidigt som dansen hävdar sig som konstart runtom i världen lever den också som social företeelse. Dans kan ge många olika associationer hos människor. De flesta har kanske upplevt dansen som en umgängesform, där det är ett sätt att uppleva gemenskap och umgås, som i exempelvis folkdans. Dansen finns också som konstform, vilken handlar mer om ett sceniskt uttryck och framförs inför publik, som till exempel balett, fridans eller flamenco. I Skolverkets rapport (1994) kan vi läsa att det inte finns några tydliga gränser mellan de olika typerna av dans. Folkdansen kan exempelvis framföras på scen och ge uttryck för ett konstnärligt värde. Det har alltså betydelse i vilket sammanhang dansen förekommer och vilket syfte dansarna ger den.

Först i början av 1900-talet uppstod den första dansundervisningen för barn i Sverige. Den initierades av musikpedagogen Anna Behle som tidigare studerat hos Isadora Duncan och Jacques Dalcroze. Boman (1986) menar att elever till Behle sedan har inspirerats och vidareutvecklat barndanspedagogiken. Dansundervisningen idag ser förstås olika ut på skolorna i Sverige, beroende på danspedagogens utbildning och kompetens. Enligt Lindqvist (2004) brukar man dock hänvisa till två olika typer av barndanspedagogik. Den ena bygger på Rudolf Labans idéer och handlar om att utforska kroppens möjligheter, rummets dimensioner, kraft och tid. Grundläggande i undervisningen av dansen är att den sker i olika steg. Först tränas kroppsmedvetenhet hos eleverna, sedan rumsmedvetenhet och till sist rörelsens dynamik och uttryck. Den andra typen av undervisning är grundlagd av danspedagogerna Eva Dahlgren och Cecilia Björklund Dahlgren. Deras pedagogik utgår från härmning och imitation och danspedagogen är en ständig rörelsemodell för sina elever. Det är viktigt i deras pedagogik att danspedagogen är lyhörd för elevens eget skapande och idéer samt att

hon/han ständigt uppmuntrar elevernas prestationer. Undervisningen utförs under högt tempo med snabba skiftningar mellan de olika momenten och därför kallar Björklund Dahlgren denna metod för chockpedagogik. För att skapa stämning använder sig danspedagogen ofta av ett poetiskt bildspråk som vänder upp och ner på vardagsverkligheten. Detta ska stimulera elevernas fantasi och är nära relaterad till leken som fenomen.

Dans i skolan har funnits sedan 1967. Detta skedde på initiativ av danspedagogerna Birgit Boman i Solna och Eva Dahlgren i Skellefteå. Enligt Lindqvist (2004) har det sedan pågått en rad satsningar och projekt för att föra in dansen i skolan. Idag finns dans inom grundskolan i runt 80 av Sveriges kommuner, men saknas fortfarande i över 200 kommuner. Just nu pågår ett nationellt utvecklingsprogram "Dans i skolan" där Myndigheten för skolutveckling, Nationellt centrum för främjande av god hälsa hos barn och ungdom (NCFE) samarbetar med Statens kulturråd för att introducera dansen i skolan. Målet med detta program är att alla barn ska få tillgång till dans som kunskapsområde och att främja lärande samt fysisk aktivitet (www.dansiskolan.se).

3.2 Skolans styrdokument

I skolans värdegrund och uppdrag (Lpo 94) kan vi läsa att skolan skall främja respekten för varje människas egenvärde, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt individens frihet och integritet. Skolan skall förmedla och uppmuntra förståelse för andra människor och utveckla förmåga till inlevelse. Det finns ett ansvar att motverka traditionella könsroller och att aktivt främja lika rätt och möjligheter mellan kvinnor och män. Skolan utgör en social och kulturell värld, vilken skapar förutsättningar för lärande och utveckling där olika kunskapsformer skapar en helhet. Genom balanserade och varierade arbetsformer och innehåll bidrar skolan till elevens harmoniska utveckling. I dessa olika uttryck för kunskaper skall eleven

få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig. (Lärares handbok 2005 s.12)

Liknande grunder finner vi i förskolans uppdrag (Lpfö 98) där vi kan läsa att barnen ska få möjlighet att kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer, exempelvis musik, drama, dans och rörelse. I skolans läroplan (Lpo 94), står att skolan skall anpassa undervisningen till varje elevs förutsättningar och behov. I både förskolans och grundskolans läroplaner finner vi att såväl sinnliga, praktiska som estetiska aspekter ska uppmärksammas. Vidare står det i förskolans uppdrag (Lpfö 98) att det är viktigt att utveckla barns förmåga att reflektera och iaktta händelseförlopp. Barnen ska få möjlighet att ge uttryck för sina uppfattningar och själva berätta samt kunna utveckla sin förmåga att lyssna till andra.

3.2.1 Mål och riktlinjer

I skolans mål och riktlinjer finner vi att ett av skolans mål i grundskolans femte år är att eleven har ökat sitt intresse kring samhällets kulturutbud samt utvecklat sin egen förmåga till kreativt skapande. Eleverna skall dessutom få kunskap och förtrogenhet kring sitt eget kulturarv. Ett annat av skolans mål att uppnå är att *”eleven kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt, som språk, bild, musik, drama och dans”*(Lpo 94 s.15).

Enligt de riktlinjer som finns för alla som arbetar i skolan (Lpo 94) skall samtliga bidra till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för andra människor. Likaså skall trakasserier och förtryck aktivt motverkas inom skolans verksamhet. Vidare skall skolan sträva efter att varje elev utvecklar nyfikenhet och lust att lära samt tillit till sin egen förmåga. Eleven skall lära sig ta hänsyn och respekt i samspel med andra och känna trygghet i sig själv. I förskolans läroplan (Lpfö 98) omnämns också vikten av att utveckla tillit till sig själv. Vidare beskrivs också utveckling av identitet och självständighet som viktiga hörnstenar.

3.3 FN:s barnkonvention

FN:s konvention (2005) handlar om barns rättigheter och slår bland annat fast alla barns rättigheter till kultur. Barnets rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet kan vi läsa i Artikel 31. Det innebär att alla barn har rätt att ta del av kultur i form av exempelvis konst, musik, teater, dans, litteratur och film. De har även rätt att själva producera kultur i olika former. Vidare slår konventionsstaterna fast att de ska *”respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för*

kulturell och konstnärlig verksamhet” (Lärarens handbok 2005 s.152). I Artikel 13 uttrycks barnens rätt till yttrandefrihet. Det betyder att oberoende av territoriella gränser har barnen rättighet att söka, motta och sprida information och tankar av alla slag i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet själv väljer.

3.4 Gardners teori

Gardner introducerade under 80-talet sin teori om multipla intelligenser. Han menar att det intelligensbegrepp som finns var för snävt och begränsar människans kapacitet. Gardner (1994) presenterar ett bredare begrepp ”multipla intelligenser” där han menar att en individ kan besitta flera olika typer av intelligenser och varje människa innehar olika mycket av respektive intelligens. Det spelar alltså större roll om hur du är intelligent, inte om hur intelligent du är. De sju intelligenser som Gardner redogör för är lingvistisk (språklig), musikalisk, logisk-matematisk, spatial (rumslig), kroppslig-kinestetisk och två personliga intelligenser. Det finns utforskande kring ytterligare två intelligenser, dock görs inget anspråk för att ta upp dem här, då de är mindre relevanta för denna undersökning. Gardner (1994) och Ericson (2000) hävdar att dans kräver färdigheter i främst fem av dessa intelligenser.

Den intelligens som används särskilt i dans är den kroppslig-kinestetiska intelligensen. Den berör kroppens motoriska rörelsemöjligheter och utvecklas genom att eleven imiterar danslärarens rörelser. Eleven lär sig då att utnyttja kroppens kapacitet på ett sätt som den inte hade klarat av på egen hand. Det finns starka band mellan kroppsspråk och musik. I den musikaliska intelligensen handlar det om att utföra rörelser i samband med olika rytmiska funktioner. Den spatiala intelligensen används när det gäller att kunna röra sig i en komplex omgivning. Det kan vara i en fysisk miljö likaväl som en grafisk miljö på en dataskärm. Dessa förmågor ska man även kunna använda sig av senare endast i tanken. Grunden för effektiv tankeverksamhet är att kunna föreställa sig ett händelseförlopp för att kunna tänka konstruktivt. I dansen tränas avståndsbedömningar och platstagande. Den intrapersonella intelligensen har sin kärna i att uppfatta sina egna känslor. Detta kan underlätta för barnet när det ska bemöta en situation och därefter hantera den på ett lämpligt sätt. I dansen utvecklas elevernas uppfattning och förmåga att uttrycka känslor. Den interpersonella intelligensen har en social aspekt och fokuserar på förhållandet mellan människor. Här riktas förmågan utåt att uppfatta andra

människors känslor och avsikter. I dansen utvecklas förmågan att samarbeta med andra och tillsammans uttrycka ett budskap. Gardner tar ej upp den lingvistiska intelligensen i relation till dansverksamhet. Eftersom mina resultat pekar på sådana samband kommer jag trots detta att beröra delar ur den lingvistiska intelligensen i detta arbete. Den lingvistiska intelligensen innebär att kunna uppfatta språkets olika funktioner, som exempelvis att motta och sända information.

3.5 Barns utveckling under påverkan av dans

Ericson (2000) och Danshögskolan (1990) behandlar dansen ur olika aspekter i beskrivningen av dansens betydelse för barns utveckling. Det handlar dels om att se dansen som umgängesform ur dess sociala aspekt och dels som en uttrycksform för känslor där betoningen ligger på en emotionell aspekt. Man kan också tala om dansen som konstform ur ett estetiskt perspektiv samt ur ett motoriskt perspektiv där fysisk träning, kroppskontroll och koordination ligger som grund. Jag kommer därför att kategorisera relevant forskning för undersökningens syfte i liknande aspekter. Dessa fyra aspekter kommer i följande text att knytas an till Gardners teori om multipla intelligenser. Perspektivet multipla intelligenser ger aspekterna en teoretisk referensram. Under studiens gång framkom ytterligare två perspektiv som kan ha betydelse för barns utveckling. Eftersom intervjufrågorna tar fasta på danspedagogernas uppfattningar av dansens betydelse i förhållande till övriga ämneskunskaper i skolan samt dess betydelse för barns språkutveckling framförs här även en kognitiv och en språklig aspekt. Den språkliga aspekten kommer att knytas till Gardners lingvistiska intelligens.

3.5.1 Dans ur en social aspekt

Dansen har en mycket social funktion eftersom den är full av möten mellan människor. Det kan vara möten mellan dansare, mellan dansare och musiker och mellan dansare och publik i en dansförställning. I skolan är det främst ett socialt samspel inom gruppen, där interaktionen eleverna emellan är mycket viktig. Genom att röra sig tillsammans med varandra övas elevernas samarbetsförmåga. Detta kan fungera som motpol till många av de tävlingsmoment som man kan finna i exempelvis idrotten. Enligt Danshögskolans metodikskrift (1990) leder dans till ökad sammanhållning och skapar gemenskap mellan människor.

Grindberg & Jagtøien (2000) betonar att det är av stor vikt att det enskilda barnet får tillgång till den egna kroppens rörelsemöjligheter, så att de kan utvidga sitt register när

det gäller att uppfatta och förstå sin omgivning och sina medmänniskor. Ett otydligt kroppsspråk och brister i förmåga att uppfatta andras kroppsspråk kan leda till missförstånd och mobbing. När ett barn känner sig fri och trygg i sin egen kropp i umgänge med andra så har de goda möjligheter att bli delaktiga i en social gemenskap. Barnet får genom rörelseträning möjlighet att uppleva sig själv i olika roller och funktioner. Detta utvecklar dessutom en social trygghet när det gäller bemötandet av nya situationer. Vidare menar författarna att barn som är trygga i sig själva och i sin egen kropp kan lättare känna tillit till andra. I dansundervisningen förekommer ofta momentet att dansa i ring. Ringdans är en spontan företeelse som ligger i dansens natur och har funnits sedan urminnes tider. Att hålla i varandras händer och ta i varandra ingår som en självklarhet i dansen. Danshögskolan (1990) beskriver att eleverna får genom dansen känna kroppskontakt med varandra som inte är av aggressiv natur. Denna närkontakt bidrar dessutom till en mer naturlig relation mellan flickor och pojkar. Tillsammans med ökad kroppsmedvetenhet och stärkt identitet ökar barnets självkänsla. Detta menar Danshögskolan leder till att ungdomar lättare kan stå emot yttre påverkan, som exempelvis behovet av alkohol för att kunna dansa.

Detta kan knytas till Gardners interpersonella intelligens, den så kallade sociala intelligensen, som omfattas av förhållandet till andra människor. Enligt Gardner (1994) ligger huvudfokus i intelligensen i förmågan att uppfatta andra människors humör, temperament, motivation och känslor. Redan tidigt lär sig barnet att uppfatta situationer och tolka dem och därefter bedöma dem, exempelvis som en rolig eller hotfull situation. Har barnet av någon anledning svårt att uppfatta och förstå andra människors känslor och beteenden är det, enligt Ericson (2000), troligt att barnet reagerar på ett olämpligt sätt. Detta kan leda till att individen får svårt att anpassa sig i skolan och i samhället i stort. Danshögskolan (1990) beskriver i sin metodikskrift att dansundervisning kan bidra till en ökad förståelse barn emellan och ge dem en möjlighet att förändra eventuellt negativt förvärvade roller. En elev som har svårigheter i att uttrycka sig verbalt kan få möjlighet att erhålla en ny roll i gruppen och hitta andra uttryckssätt med hjälp av dansen.

3.5.2 Dans ur en emotionell aspekt

Känslor och rörelser är intimt förknippade, man hoppar av glädje, darrar av skräck eller vrider sig i plågor. Med hjälp av dansen kan man tydliggöra sina känslor både för sig

själv och inför andra. Det kan också fungera som en befrielse och en möjlighet att uttrycka känslor som man annars håller inne med. Känslor som är svårhanterade och inte socialt accepterade att uttrycka i tal eller skrift kan dansen ta i anspråk. Danshögskolan metodikskrift (1990) menar att när en människa kan behärska sin kropp och dess rörelser, bidrar det till en emotionell stabilitet som i sin tur stärker självförtroendet. Grindberg och Jagtøien (2000) för ett resonemang där olyckliga barn ofta har dålig koll på sin kropp och kan till och med tyckas vara rädda för sin egen kropp. Dessa barn visar motstånd och avsky inför fysiska aktiviteter. Trygga, glada barn däremot har friare och ohämmade rörelser.

Enligt Grindberg & Jagtøien (2000) bygger jagutvecklingen delvis på rörelseförmågan. När barnet är aktivt och utforskar sin omgivning finner barnet också lättare sig själv i sammanhanget och sitt förhållande till omvärlden. Barnet får större uppfattning om sin egen påverkan på omvärlden och en ökad förståelse av sig själv genom de erfarenheter det får i den fysiska aktiviteten. Klinta (1998) skriver i sin bok *Självförmåga, kommunikation och rörelsegädje*, att medveten rörelseträning ökar barnets självförmåga. Dessutom utvecklas en god kroppsuppfattning, vilket förstärker identiteten. Vidare tar Klinta upp att människor med psykiska problem kan genom olika rörelseövningar bygga upp självkänsla och trygghet till omgivningen. Författaren nämner dessutom att ängsliga barn med socioemotionella störningar eller barn med talsvårigheter kan bli hjälpta genom medveten rörelseträning för att uppnå mer harmoni och avspändhet.

För att kunna uttrycka känslor som ilska, glädje, sorg med kroppen måste barnet behärska den intrapersonella intelligensen, det vill säga att inneha självkänedom. Enligt Gardner (1994) är det den intelligensen som aktiveras när vi undersöker och lär känna våra egna känslor. Ericson skriver i sin undersökning att när barnet har *"förmågan att omedelbart skilja mellan sina olika känslor och slutligen att kunna sätta namn på dem, att symbolisera och använda dem för att vägleda sitt eget beteende."* så har barnet uppnått kärnan i den intrapersonella intelligensen (Ericson 2000 s.27). Om ett barn lättare kan förstå sina känslor i olika situationer blir det därmed bättre på att kontrollera dem. Det finns även en emotionell aspekt i den musikaliska intelligensen och enligt Gardner (1994) går det att utläsa ett klart samband mellan musiken och känslolivet. Musik är ett sätt att beskriva känslor.

3.5.3 Dans ur en estetisk aspekt

Estetisk verksamhet tar utgångspunkt i arbete med ämnen som har anknytning till ett konstnärligt område, som exempelvis dans, drama eller musik. ”*Estetik är läran om skönhet och konst*” (Nordstedt svenska ordbok 2004 s.247). Paulsen (1996) har skrivit om vikten av estetik i förskolan. Hon menar att estetiska aktiviteter ger barn möjlighet att bearbeta intryck och utforska upplevelser på ett meningsfullt sätt. I den estetiska värdesättningen kan vi också värdera och vara kritiska. Människan kan vara öppen för intryck och samtidigt vara kritisk till det upplevda och uppmärksam på sina egna känsloreaktioner. Vidare skriver hon att när barn får estetiska upplevelser så tränas deras reflektionsförmåga och känslouppfattningar. En upplevelse av estetiska uttryck ger oss sinnliga, känslomässiga och fantasifyllda impulser. Det ger oss också en typ av kunskap som är svår att finna i vetenskaplig kunskap, med andra ord, ett annat sätt att uppfatta världen på.

I Skolverkets rapport (1994) får vi se dansen ur ett perspektiv som handlar om att uppfatta världen genom känslor. Genom dansen kan elevens upplevelser, känslor och erfarenheter gestaltas och få ett symboliskt uttryck. Med en rörelse kan barnet ge form åt inre bilder, tankar och känslor. I dessa symboliska gestaltningar kan eleven sedan på nytt reflektera över det upplevda. Dansen blir ett redskap som tas till hjälp för att utforska världen. På detta sätt förstår eleven och kan tänka om sig själv och olika förhållanden i omgivningen och med dansen blir det dessutom konstnärligt uttryckt. Enligt Danshögskolan (1990) handlar det inte bara om att varsebli sin egen kropp och dess uttrycksmöjligheter utan även andras uttryckssätt. Det sker en samtidig upplevelse mellan det egna uttrycket och gruppen som helhet, när man dansar tillsammans med andra. Man upplever också rummet, luften, musiken, rytmen och tystnaden. Dansen utvecklar förmågan att uppfatta och uppleva verkligheten genom sinnena och kan därför kallas en sinnlig upplevelse.

Detta kan kopplas till Gardners musikaliska intelligens. Gardner (1994) tar upp en grundläggande förmåga i den musikaliska intelligensen som är att kunna uppfatta melodi och rytm. Ericson (2000) menar att elevernas musikaliska intelligens aktiveras när de känner den kroppsliga pulsen och upplever det rytmiska mönstret i en rörelse.

3.5.4 Dans ur en motorisk aspekt

Digerfeldts avhandling, *Utvecklingspsykologiska och estetiska aspekter på danslek*, (1990) mäter vilka effekter man kan utläsa av metodisk danslek med barn. Digerfeldt kom fram till att dansleken har en positiv inverkan på barns rörlighet, anpassningsmotorik, snabbhet, styrka och balans. Vidare skriver hon att de flesta forskare idag är eniga om att barn behöver en regelbunden fysisk aktivitet för att uppnå normal utveckling av kroppslig och själslig utveckling. Detta kan man se, menar Digerfeldt, på barns spontana rörelsebehov och rörelseglädje.

Digerfeldt (1990) framhåller också vikten av regelbunden rörelse och danslek i barns vardag med tanke på deras uppväxt i dagens högteknologiska samhälle och den rörelsebrist det medför. Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005) har det figurerat en del rapporter i media om att Sveriges barn blir alltmer överviktiga idag. Dansen fullgör här ett viktigt alternativ till daglig fysisk verksamhet i skolan. I läroplanens uppdrag kan vi läsa att förmedla lek och skapande arbete ses som viktiga delar i det aktiva lärandet. 2003 tillkom en ny skrivelse i läroplanen där det står att ”*Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.*” (Lärarens handbok 2005 s.11). Myndigheten för skolutveckling (2005) tar i sin slutrapport upp dans som ett exempel på sådan aktivitet. Detta har öppnat upp stora möjligheterna för dansen att komma in i skolans värld. I rapporten betonas det att andra motionsformer bör förekomma i skolan då en del barn och ungdomar känner sig obekväma och ointresserade av idrott. Dans som ett motionsalternativ gör det möjligt för skolan att fånga upp de elever som ännu inte är aktiva.

I dansundervisningen utvecklas de grundläggande färdigheterna i kroppslig-kinestetisk kapacitet. Den kroppslig-kinestetiska intelligensen som Gardner (1994) introducerat karakteriseras av att kunna använda sin kropp på ett varierande och komplicerat sätt. Huvudfokus i den kroppsliga intelligensen ligger på att kunna kontrollera grovmotoriska rörelser som att springa, klättra eller hoppa samt finmotoriska rörelser som att ha kontroll på fingrar och händer eller fötter och att kunna hantera föremål. Dansare, skådespelare och hantverkare finns bland dem som uppnår i det närmaste perfekt kroppskontroll, menar Gardner.

3.5.5 Dans ur en kognitiv aspekt

I den västerländska kulturen har det med tiden utvecklats en klyfta mellan människans förnuft och hennes fysiska natur, det vill säga mellan hjärna och kropp. Gardner (1994) skriver att kroppens aktiviteter värderas lägre än problemlösningsmetoder som exempelvis språksinne, logik eller andra abstrakta symbolsystem. Detta har förändrats på senare år och psykologer har påvisat ett tydligt samband mellan kroppskontroll och utveckling av kognitiva förmågor. Detta tänkande har dock satt gränser för bland annat skolans undervisning, där de intelligenser som normalt brukas i skolan är främst den lingvistiska och den logisk-matematiska intelligensen. Gardner menar att om människan får använda sig av den intelligens som är högst utvecklad hos dem själva så ökar motivationen och engagemanget i lärandet.

Författarna Grindberg & Jagtøien (2000) tar upp att målet med att främja motorisk utveckling är att det enskilda barnet skall utveckla sin förmåga att kunna utföra moment där många funktioner är aktiverade samtidigt. Med andra ord skall barnet kunna röra på sig och samtidigt vara förmögen att kunna tänka på något annat. Vid inläring av en ny motorisk färdighet krävs det kognitivt arbete. När man koncentrerar sig på det nya finns det inte mycket utrymme att tänka på något annat, men när den nya färdigheten väl är inlärd så blir rörelsen automatiserad. Detta gör att barnet kan frigöra sin kognitiva kapacitet och koncentrera sig på andra områden som att läsa, skriva, räkna eller bedöma sin omgivning. Vidare skriver författarna att motorisk och intellektuell förmåga är ömsesidigt beroende av varandra. Om ett barn inte lärt sig att behärska rörelser som en teoretisk uppgift kräver så finns det risk att barnet misslyckas med uppgiften. Koncentrationen kan exempelvis upptas av att forma bokstäver rätt, få dem i rätt ordningsföljd eller hur man håller i pennan, istället för att fokusera på innehållet i en uppgift.

Enligt hjärnforskaren Martin Ingvar (2007) på Karolinska institutet i Stockholm dansar hjärnan när kroppen rör sig. Genom fysisk aktivitet tränas grundläggande funktioner i kroppen som motorik och automatiska rörelser. Vidare menar han att detta leder till att stressnivån sänks och inlärningsförmågan höjs. Martin Ingvar uttrycker att *"Barn som har fysisk aktivitet varje dag har lättare för att bli bättre i traditionella läsåmnen som matematik och svenska"* (Dans tidning för rörlig scenkonst nr 5 2007).

Den spatiala intelligensen som Gardner (1994) presenterar, är förmågan att kunna röra sig i en komplex omgivning, spela spel, leka lekar och sporta. Det gäller att visuellt kunna uppfatta omgivningen och anpassa och orientera sig själv i densamma. Enligt Ericson (2000) spelar den spatiala intelligensen stor roll i dans, där avståndsbedömningar, riktningar och former används oavbrutet.

3.5.6 Dans ur en språklig aspekt

Enligt Ericson (2000) är dans en av de äldsta formerna för kommunikation mellan människor. Den fungerar som ett språk och uttrycksmedel för individen. I dansen har man utrymme att uttrycka känslor, stämningar och symboler. Förmågan till symbolskapande är viktig när det gäller förutsättningarna för ett abstrakt tänkande som gäller all slags kunskap. Vi använder dagligen symbolspråk i form av skrift och matematik, medan det konstnärliga symbolspråket ofta kommer i skymundan. Danshögskolans metodskrift (1990) betonar att i dansen kan eleverna förmedla något och kommunicera med andra oavsett om de kan uttrycka sig verbalt eller inte.

Den lingvistiska intelligensen, med andra ord den språkliga, har sin specifika kärna i hur man använder sitt modersmål. Enligt Ericson (2000) handlar den om språkets ljud, rytm, tonfall och ords innebörd och ordningsföljd. Förmågan att uppfatta språkets olika funktioner ingår också, exempelvis att uttrycka en önskan eller förmedla information. I Gardners (1994) resonemang står inget om den lingvistiska intelligensen i samband med dans. Vi kan dock läsa att han inte låser den språkliga intelligensen vid en auditiv-oral intelligens. Han menar att vi finner exempelvis språklig intelligens i dövas teckenspråk. Enligt Ericson (2000) används den språkliga intelligensen i begränsad form i dansundervisning. Danspedagogen ger endast kommandon och kortare instruktioner under lektion, men kan även använda språket i olika situationer för att skapa en stämning eller en viss atmosfär.

3.6 Dans ur ett genusperspektiv

Den vetenskapliga grunden brukar skilja på begreppen kön och genus. Med begreppet genus avser jag i det här arbetet synen på kön som social och kulturell konstruktion, medan kön är det biologiska könet. Enligt Dackman med flera (2004) studerar man i human- och samhällsvetenskapen föreställningar kring manligt och kvinnligt i relation till varandra samt hur de skapas, gestaltas, förändras och upprätthålls. Lärare bör medvetet arbeta med olika föreställningar kring manligt och kvinnligt i skolan. Enligt

genusforskaren Tjeder (2004) finns det regler och normer i vårt samhälle för hur en man och en kvinna bör agera och även sociala funktioner som de tillåts respektive förväntas fylla. Vidare menar han att unga flickor och pojkar lär in dessa beteenden väldigt snabbt och lever på så sätt upp till de förväntningar och krav som ställs på dem redan tidigt. Tjeder hävdar att barn redan innan de börjar skolan vet vad som är ett passande beteende och vad som förväntas av varje kön.

3.6.1 Attityder till dans

Enligt Skolverkets rapport (1994) och Ericson (2000) kan könstypiska attityder till dans avspeglas i att flickor ofta är förväntansfulla och positiva inför dansundervisning medan pojkar är mer reserverade och avståndstagande. Detta är dock endast en verbalt uttryckt attityd enligt de vuxna involverade. Pojkarna uppvisar trots denna inställning en positiv uppskattning och tydligt engagemang under danslektionerna. Detta påvisar enligt rapporten att det finns en klyfta mellan pojkars känslomässiga upplevelse av dansen och hur de uppfattar dansen som en omanlig företeelse. Likadant skriver Wigert (1999) i *forskning i rörelse*, om pojkars sätt att attackera dans

Jag har sett den glädje som lyser ur ögonen på pojkarna när de galopperar tvärs över golvet och jag har sett den energi som strålar ut från deras kroppar när de smyger som lejon eller hoppar högt i luften. Men när det kommer till ord förnekar pojkarna ofta dansen. (Wigert m.fl. 1999 s.14)

3.6.2 Rörelser och kroppsspråk

Enligt Ericson (2000) avspeglar och avslöjar kroppsspråket många av människans känslor och tankar. Kärlek och ömhet kan i dansen uttryckas med långsamma och smekande rörelser, medan styrka och aggressivitet formas med korta, avbrutna rörelser. Det kan också göra sig gällande angående vad vi uppfattar som typiskt manliga eller kvinnliga rörelser. Ericson skriver att rörelser är större och mer svepande hos män än hos kvinnor. Vidare konstaterar författaren att vissa dansmoment är könsstereotypa, exempelvis att flickor niger och pojkar bugar samt att flickor blir lyfta av pojkar. Ett liknande resonemang förs i Skolverkets rapport (1994) som tar upp att uttrycksformer som uppfattas som kvinnliga är ofta mjuka och lyriska, medan de som uppfattas som manliga är mer kraftfulla och stora, bestämda rörelser.

I Skolverkets rapport (1994) tas vikten av att undvika benämning av rörelser som typiskt manliga eller kvinnliga upp. Istället bör danspedagogen erbjuda barnet olika uttrycksformer och påvisa dem som en del av allmänmänskliga erfarenheter. Eleven får tillgång till en friare gestaltning och överskrider förutbestämda gränser. Pojkar och flickor kan ta del av varandras erfarenheter och uttrycksformer och båda har samma värde. I rapporten är målet att eleven kan välja ”*det uttryckssätt som naturligtast framställer den egna tolkningen, oavsett kön.*” (Skolverkets rapport 94 s.27) Ericson (2000) tar upp ett liknande resonemang där hon menar att dessa könsgränser kan överträdas. När både pojkar och flickor uttrycker olika rörelsekaraktärer som exempelvis harmoniska, mjuka och långsamma, eller våldsamma, ryckiga och starka rörelser. Vidare uttrycker författaren att i en sådan situation kan pojkar få beröm för rörelser som traditionellt anses vara mer kvinnliga och flickorna uppmuntrades i starka och mer aggressiva rörelser som associeras med ett manligt rörelsemönster.

Wigert (1999) visar på svårigheter som finns med att ha övervägande kvinnliga lärare. Vid samtal med manliga dansare framkom det problem i de fall de skulle härma läraren och i synnerhet då de lyriska rörelseuttrycken. Författaren menar att skillnaden mellan den manliga lyriska dansen och den kvinnliga är stor och att hindren för pojkarna kan bli enorma. Vidare skriver hon att förmodligen vet de manliga lärarna bättre vad som attraherar pojkarna i dansen. Wigert betonar att om medvetenheten kring de tydliga skillnader som finns mellan pojkars och flickors rörelseattack ökar får vi också en större förståelse kring vad dansundervisningen ska innehålla.

3.7 Dans ur ett kulturperspektiv

Begreppet kultur kan, enligt Ulvros (2004) användas på två olika sätt. Det antropologiska kulturbegreppet innefattar de livsformer, värden och normer som inom en folkgrupp förs vidare från generation till generation. Den kan kallas för folkkultur och i den kan vi hitta folkvisor, folksagor och folkdanser. Ulvros tar också upp en snävare betydelse där begreppet ingår i så kallad klassisk bildning, som exempelvis dans, musik, teater, litteratur och bildkonst. Denna undersökning avser främst den förstnämnda definitionen av kultur.

3.7.1 Kulturmöten genom dansen

Dans är något som är naturligt och ursprungligt hos människan. Det har funnits i alla tider och enligt Ericson (2000) är det bland det äldsta sättet för kommunikation mellan

människor. Ulvros (2004) menar att dansen alltid har varit en del av livet och ingått i alla de ritualer som människan deltar i och speglar därför ganska tydligt ett folks värderingar, trosföreställningar och sedvänjor. Dansen som mänsklig aktivitet har avbildats på många grottmålningar och stenristningar och verkar alltid ha varit en universell aktivitet. I alla tider har dans varit en umgängesform och ett uttryck för social gemenskap världen över. Danshögskolan (1990) skriver att dansen kan fungera som en öppning för elever att upptäcka och skaffa intresse för andra kulturer samt få förståelse och respekt för egna och andras sociala och kulturella miljöer. Detta blir extra viktigt i vårt mångkulturella samhälle. I metodikskriften kan vi läsa att dans är ett bra sätt att överskrida kulturella gränser och genom att lära varandras danser kan minskning av fördomar mellan grupper ske, samt kan det skapa internationell förståelse. Vidare skriver Danshögskolan att dansen har för olika minoritetskulturer en identitetsstärkande roll. När dansen tas in i skolan och in i elevernas vardag blir den ett utmärkt medel för eleverna att kunna berätta om deras egen tid och plats som de lever i. Det är därför extra viktigt att barnen själva får utöva sin kultur och levandegöra kulturarvet och inte bara se och uppleva andras. På det sättet uppmärksammas och stöds barnens egen kultur.

4. Metod

I det här avsnittet presenteras kvantitativ respektive kvalitativ metod och det val av metod som används i denna undersökning samt av vilka anledningar den brukas. Därefter redogörs urvalet av skola och intervjupersoner. Slutligen följer en beskrivning av genomförandet av undersökningen och de forskningsetiska överväganden som gjorts.

4.1 Kvantitativ och kvalitativ metod

Den kvantitativa metoden har sina rötter i behaviorismen och empirismen där man söker efter såkallad "säker" kunskap. Denna metod är vanligast i naturvetenskapen och man använder exempelvis strukturerade enkäter, standardiserade test eller observationer enligt ett registreringsschema som mätinstrument. I en kvantitativ undersökning vill man kunna förklara och dra säkra slutsatser. Ett stort antal fakta samlas in och forskaren analyserar detta för att finna mönster som kan antas gälla för så många människor som möjligt. Det är med andra ord av stor vikt att resultatet kan generaliseras och beröra fler än försökspersonerna i en undersökning. Enligt Stukát (2005) kan dessa resultat vara breda och generella men dess stora brister är avsaknaden i djup. Den kvalitativa metoden kommer från de humanistiska vetenskaperna där man lägger tyngdpunkten på holistisk information, det vill säga uppfattningen om att helheten är mer än summan av delarna. Den kvalitativa undersökningen utgår från att tolka och förstå det uppkomna resultatet, inte att generalisera och förklara likt en kvantitativ metod. Vanliga instrument i den kvalitativa metoden är djupintervju, öppen intervju eller ostrukturerade enkäter. Forskarens tankar, erfarenheter och känslor spelar stor roll i bearbetning av materialet. Kritiken på den kvalitativa metoden ligger i att den kan vara alltför subjektiv, eftersom resultatet beror på forskarens tolkning. Mätningens tillförlitlighet kan också vara bristfällig beroende på det låga antalet undersökningsspersoner, som det ofta är då behandling av intervjuer är mycket tidskrävande. Stukát (2005) menar att detta begränsar en generaliseringsmöjlighet. Enligt Kvale (1997) ligger den stora fördelen med kvalitativ forskningsintervju i dess öppenhet. Den skapar stora möjligheter för intervjuaren att utveckla sin kunskap, insikt och intuition på grund av att man bortser från förutbestämda regler.

4.2 Val av metod

För att få en så heltäckande bild av barns utveckling under påverkan av dans har jag valt att genomföra en kvalitativ undersökning med intervju av danspedagoger som instrument. Jag anser att intervju som metod är lämpligt för undersökningens ändamål. Eftersom danspedagogerna arbetar i en dansmiljö och ser och följer barn varje dag, föll det sig naturligt att intervjua dessa personer. Genom intervjumetoden kan jag ta reda på danspedagogernas uppfattningar kring dansens betydelse för barns utveckling. Det finns olika typer av intervjuprinciper, strukturerad, semi-strukturerad och ostrukturerad intervju. En strukturerad intervju har likt en enkät mer fasta och slutna frågor med bestämd ordningsföljd och formuleringar. En ostrukturerad intervju är informell och kan exempelvis utgå från ett tema, med större frihet för formulering och ordningsföljd, beroende på situationen. Denna undersökning är genomförd semi-strukturerad princip där fasta frågor utgör en mall med möjlighet att hoppa mellan frågor och tillägg beroende på intervjupersonens svar. Kvale (1997) menar att fördelen med att använda denna typ av intervju är att få närhet till respondenten och kunna föra en öppen dialog med densamma. Enligt Stukát (2005) kan ett samspel utnyttjas för att få rika och fylliga data, vilket är en av de stora vinsterna med den kvalitativa metoden. Jag kan ställa lämpliga följdfrågor, som i sin tur ger upphov till mer utförliga svar, samt ge direkt respons på intervjupersonernas svar. Enkätundersökning som metod kändes inte aktuellt då dessa kan ge alltför kortfattade och ytliga svar och därmed inte ge en heltäckande bild av det undersökta området. Mätning av olika parametrar genom observation valdes också bort på grund av arbetets omfattning och tidsbegränsning. En sådan observation hade krävt mätning både före och efter dans under en längre tidsperiod.

4.3 Val av undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen består av sex danspedagoger som arbetar på skolor som har dans på schemat. Samtliga informanter är kvinnor mellan 20 och 50 år. Intervjupersonerna har alltifrån 2 mån - 15 års erfarenhet av arbete som danspedagog i skolan. Allesammans har dessutom sysslat med dans och undervisning för barn och ungdomar under större delen av sitt liv i form av studiecirklar, kurser, projekt med mera. Danspedagogerna bedöms därför som representativa intervjupersoner för arbetets syfte, då de har följt barns utveckling under påverkan av dans under lång tid. Jag anser att antalet intervjupersoner är tillfredställande för den här undersökningens omfattning. Med fler respondenter hade jag behövt längre tid med tanke på den tidskrävande process

det är att transkribera resultat från intervjuer. Det tar 3-5 timmar att transkribera en intervju enligt Stukát (2005). Intervjupersonerna är placerade på tre olika skolor och samtliga ligger i Mellansverige. Två av skolorna ligger i mångkulturella områden och en av skolorna är en friskola. Alla av de utvalda skolorna har avsatt tid på schemat för danslektioner som äger rum i danssal eller gymnastiksal, vilket är något jag har prioriterat när det gäller urval av skolor.

4.4 Pilotstudie

För att undersöka om de formulerade intervjufrågorna var relevanta för de frågeställningar som skall besvaras utfördes en pilotstudie. En intervju med en lärare genomfördes. Läraren har dans- och teaterpedagogutbildning och bedömdes därför kunna relatera till intervjufrågorna och det valda undersökningsområdet. Efter pilotstudien ändrades den inbördes ordningen på frågorna samt tydliggjordes en frågeformulering. Detta gjordes för att få flyt i samtalet och för att få fram så betydelsefull information som möjligt.

4.5 Genomförande

Intervjuerna har genomförts vid fyra tillfällen. Tre enskilda intervjuer och en gruppintervju har gjorts. Samtliga intervjuer har spelats in med diktafon. Detta medför att intervjupersonernas svar kan återges så sanningsenligt som möjligt. Stukát (2005) framhåller att med hjälp av inspelning av intervju kan ett helt resonemang framställas, dessutom fångas betoningar och andra språkliga uttryck upp, som exempelvis anspelningar eller tvekan. Intervjuerna tog mellan cirka 40 och 50 minuter vardera. De enskilda intervjuerna genomfördes i, en för intervjupersonerna, lugn och trygg miljö i skolornas lokaler. Gruppintervjun genomfördes på grund av tidsbrist, i en något stimmigare miljö på en lunchrestaurang.

4.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Vad gäller arbetets reliabilitet, det vill säga kvaliteten på mätinstrumentet, finns det enligt Stukát (2005) olika exempel på reliabilitetsbrister i en undersökning. Det kan gälla feltolkningar av frågor och svar, yttre störningar och dagsformen hos den intervjuade personen. Kvale (1997) omnämner konsten att formulera frågor utan att de blir ledande som ett av de vanligaste problemen när det gäller en undersöknings reliabilitet. Intervjupersonernas svar i undersökningen är till viss del likartade vilket kan tyda på förekomst av ledande frågor, men respondenternas svar berör också olika

infallsvinklar vilket tyder på att de inte har blivit begränsade av frågan. Förekomsten av de likartade svaren förekom dessutom på olika frågor, vilket visar på att den enskilda frågan inte varit ledande åt ett visst håll. Enligt Kvale (1997) kan ledande frågor vara ett sätt att kontrollera reliabiliteten hos undersökningspersonernas svar. Gruppintervjun genomfördes i en något stimmig miljö, vilket kan ha påverkat intervjupersonernas svar och uppfattning av frågor. Det påverkade mitt transkriberingsarbete med respondenternas svar som emellanåt var svåra att tyda och en del av materialet av gruppintervjun kunde därför inte användas.

Intervjupersonerna fick själva bestämma tid och plats för intervju, vilket ger en tryggare känsla att vara på "hemmaplan". Enligt Stukát (2005) är det av stor vikt att man eftersträvar en lugn och ohotad miljö för den som ska bli intervjuad. Samtliga intervjuer inleddes med en fråga om danspedagogens bakgrund och utbildning samt lite allmänna frågor om den specifika skolan, exempelvis storlek och dansens förekomst, för att åstadkomma avslappning inför situationen och diktafonen, innan huvudfrågorna ställdes.

Stukát (2005) tar i sin bok upp risken för gruppträck under en gruppintervju. Vid gruppintervjun finns det risk att de intervjuade påverkas av varandras svar och eventuellt ändrar sin första tanke kring frågan. Nackdelen med en sådan intervju kan vara att dessa personer speglar varandras åsikter och förmedlar en likartad uppfattning. Vidare tar Stukát upp att det finns risk för att hemlig information av den typen som intervjuaren vill åt inte fås fram under gruppintervjuer. Kvale (1997) nämner däremot i sin bok att i ett samspel mellan intervjupersoner kan det uppstå spontana och känsloladdade uttalanden om ämnet. En nackdel är att svaren inte blir lika utförliga eftersom respondenterna samtidigt ska lyssna till andra intervjupersoner. Fördelar med gruppintervjun är att intervjupersonerna skapar bredd i sina svar eftersom tankar och upplevelser delas med andra. Mina upplevelser av intervjun är att samtliga intervjupersoner bidrog med ärliga svar samt lyssnade in varandras upplevelser. Undersökningspersonernas svar tenderar inte att färgas av varandra, utan har i många fall helt åtskilda infallsvinklar.

Validiteten på undersökningen redogör om jag mäter det jag avser att mäta. Stukát (2005) tar i sin bok upp risken för att intervjupersonerna vill vara till lags och ger de

svar de tror intervjuaren vill ha. För att undvika detta i allra högsta grad genomfördes intervjuerna i en trygg miljö och en förtroendefull situation skapades i den utsträckning det var möjligt. Trots detta, menar Stukát att det alltid finns en risk för osanna svar, medvetet eller omedvetet hos intervjupersonerna. Det finns också risk att respondenterna omedvetet kan ha uppgett osanna eller modifierade svar med tanke på att dans i skolan är ett laddat och ifrågasatt ämne. Majoriteten av respondenterna tyckte dock att frågorna tog upp aspekter på dans som de aldrig funderat över tidigare, vilket tyder på att de fick tänka till och att frågorna var nya för dem.

Generaliserbarheten redogör för vem resultatet gäller. Denna studie riktar sig mot verksamma i förskolan och i grundskolans tidigare år. Det förefaller så att den har en självklar inriktning mot danspedagoger i skolan, men riktar sig också mot andra klasslärare med intresse för dans. Urvalet av intervjupersoner är dock få och resultatet kan därför inte ses som representativt, utan gäller endast för de intervjuades uppfattningar.

4.7 Etiska överväganden

Jag tog kontakt med de för mig då okända intervjupersonerna per telefon och tillfrågade dem angående deras medverkan i undersökningen. Jag redogjorde för respondenten, enligt det som Kvale (1997) kallar för informerat samtycke, för undersökningens generella syfte samt beskrevs uppläggningsen av undersökningen i stora drag. Vid intervjutillfället redogjorde jag ytterligare för hur resultaten kommer att användas samt presenteras. Vid intervjutillfället tillfrågades intervjupersonerna angående inspelning av intervjun och informerades om min behandling av densamma. Endast jag kommer att ha tillgång till det inspelade materialet och inspelningarna kommer att raderas efter användning. Samtliga intervjupersoner gav sitt medgivande. Intervjupersonerna fick information om sin anonymitet och i presentationen av materialet har de fått fingerade namn som inte har någon anknytning till deras riktiga namn. Kvale (1997) betonar att det är viktigt att skydda undersökningsspersonernas privatliv genom att förändra namn och identifierande drag vid redovisning av intervjuer. Han menar även att man bör vara medveten om den öppenhet intervjumetoden innebär och att intimiteten i en sådan situation kan få de intervjuade att avslöja saker de skulle kunna komma att ångra. För att undvika sådana uttalanden har jag skickat delen med intervjupersonernas resultat svar och informerat dem om deras fingerade namn för godkännande innan arbetet lämnas ut

vidare. Kvale (1997) skriver om risken att intervjuaren inte kan upprätthålla professionell distans till sin undersökning, utan istället identifierar sig med sina undersökningspersoner och rapporterar allting ur undersökningspersonernas perspektiv. Ett sådant perspektiv hotar forskningens oberoende. Intervjupersonerna och jag var helt okända för varandra och vi har dessutom olika bakgrund när det gäller det valda området, vilket väger emot ovan nämnda händelseförlopp.

5. Resultat

Nedan presenteras resultatet av vad som framkommit under intervjutillfällena. De sex olika intervjupersonernas svar på intervjufrågorna har sammanställts och sorterats under undersökningens frågeställningar. Respondenterna har fått fingerade namn: *Annika, Susanne, Jonna, Karin, Sofia och Lisa.*

5.1 Vad har dans i skolan för betydelse för barns utveckling?

Annika tycker att den största vinsten med dans i skolan är att den gynnar elevens personliga utveckling. Genom att gestalta sina egna tankar, känslor, drömmar, idéer och ge utlopp för dem ordlöst med kroppen, utvecklas man till en mer harmonisk människa. *Annika* tar upp olika skyddsbarriärer som ungdomar använder sig av, exempelvis de rätta märkeskläderna, mobiltelefoner eller den rätta musiken i mp3-spelaren. Hon menar att dansen ger dem möjligheten till en egen upplevelse där de kan släppa alla måsten och krav och bara vara sig själv och framförallt hitta sig själv. Förutom att självkänslan och identiteten stärks så hjälper också dansen till att skapa acceptans mellan människor. Genom dansen kommer elevernas alla olika varianter fram och man tar ett steg ifrån de schabloner som skapats i samhället om hur man bör vara. *Annika* tror att i och med den stärkta självkänslan så är det också lättare att stå emot dumheter. Eleven kan säga nej och stå emot yttre påtryckningar. Genom en stärkt tro på den egna förmågan kan barnet göra egna medvetna val. *Annika* uttrycker ”... när jag är sams med mig kan jag också bli sams med dig.” som ett exempel på den ökade självkänslan. Dansen främjar barnets empatiska förmåga och hon/han utvecklas och blir medveten om sina egna känslor. Utöver den personliga, emotionella aspekten är också den sociala utvecklingen något som *Annika* ser hos eleverna. Hon tar upp ett viktigt exempel på något positivt som dansen för med sig, ”*Den du har hållit i handen tittat i ögonen när du dansat den slår du inte efteråt.*”. *Annika* menar att genom det möte som sker mellan människor i dansen, så lär eleverna sig att bemöta varandra med respekt och blir bättre medmänniskor i allmänhet.

Andra vinster *Annika* nämner är den motoriska utvecklingen. Exempel på detta är att medvetenheten om kroppsspråket ökar och eleven lär sig att använda det och behärska detsamma, för att kunna nå och övertyga sitt auditorium. Dansen är ett medel genom vilket eleven kan träna sig att förmedla det denne vill säga till dem som lyssnar. Dansen

ger dessutom en fysisk träning av balans, koordination, timing och rytm. Dansens betydelse för barns språkutveckling är också betydelsefull, tror Annika. Den hjälper de små barnen att sortera begrepp, exempelvis under, bakom, framför, på, lyft, sänk och så vidare. Denna inläring av ord blir väldigt påtaglig eftersom du samtidigt utför det med kroppen, anser Annika. Annika tror inte bara att det är språkinläringen som främjas, hon tror att det går att dansa i vilket ämne som helst. Hon tar upp exempel som att dansa blodomloppet eller vattnets kretslopp. Hon menar att det är alltid något barn som förstår sammanhanget i och med utförandet av dansen. Läsa till sig kunskap passar inte alla barn, utan det är av allra största vikt att få uppleva kunskapen för vissa. Annika tycker att dansens främsta syfte är att den gynnar barns utveckling på många olika sätt, men att det inte behöver vara lika för alla barn. Hos en del barn är kanske det sociala mognandet det viktigaste, hos någon annan är det motoriken, för en tredje är det kanske den personliga utvecklingen som gynnas.

Susanne tar upp de motoriska vinsterna eleverna får genom dansundervisningen i skolan. Hon tycker att dansen gynnar både den finmotoriska och grovmotoriska utvecklingen hos barnet. Susanne betonar dock främst den sociala utvecklingen i sitt svar. Hon menar att den största vinsten är att dansa tillsammans med andra och gemensamt uppleva den glädje och lustfylldhet det medför. Hon pekar på att barnen har kul tillsammans när de dansar och genom att jobba med gruppdynamiken så svetsas gruppen ihop. Hon tror att dansen är ett starkt ämne för att kitta ihop folk. Susanne menar vidare att dansen gynnar även de barn som är negativt inställda till dans, eftersom de trots allt är deltagare i undervisningen. ”... *de är kanske tillbakadragna men de ser sina kompisar och då tror jag att i nästa led när de själva får barn så kommer de att förstå att dans är kul och utvecklande även om de själva inte tyckte det.*” Susanne menar att eleverna får en större vision av vad dans kan vara och kan hjälpa till med att bidra till en positiv syn på dansundervisning.

Susanne tar också upp språkutvecklingen hos eleverna som en viktig del i barnens utveckling. Hon menar att språket kommer väldigt naturligt in i dansrörelserna och sätter sig fast. Genom dansen övas språket på ett konkret sätt, exempelvis vad betyder framför, bakom, ligga, stå, höja eller sänka, med mera? Susanne menar att på det sättet får man in betydelsen av ordet helt spontant och eleven lär sig ordet och betydelsen samtidigt genom att uppleva det kroppsligt. Vidare säger hon att kroppen och rörelser

hänger ihop med ramsor och rytmer, vilka i sin tur hänger ihop med språkutvecklingen. Detta är viktigt för de små barnen oavsett vilket område man växer upp i eller vilken kultur man har. När det gäller ämnesintegrering tror Susanne att det är bara fantasin som kan sätta stopp för vad man kan dansa. Hon tror att man kan komplettera många ämnen som exempelvis matematik, svenska och historia bara man är öppen för det. När det gäller matte kan man forma siffror, räkna musiken eller göra hoppramsor. Den mänskliga utvecklingen kan förklaras med hjälp av berättelser om människor i olika tidsepoker. Susanne nämner ringdanser och danslekar som exempel och hänvisar till att dessa har funnits sedan urminnes tider. Susanne betonar att man ser väldigt tydligt på barnens kroppar att rörelserna kommer spontant och att det finns en anledning till att dessa danser har funnits så länge. Det ligger naturligt i kroppen och det finns hos alla barn, menar Susanne. För Susanne är dansundervisningens främsta syfte att stärka barnen på olika sätt och det kan vara socialt, motoriskt eller språkligt.

Jonna tycker att det är den personliga utvecklingen som gynnas mest av dansen i skolan. Hon pekar på det egna skapandet som ett viktigt moment i dansundervisningen. Eleverna utvecklar sig själva och skapar sin identitet i enlighet med dansen. *Jonna* tror att genom att eleverna själva får önska moment ibland och vara med och påverka i undervisningen, så känner de att det de säger tas på allvar och är betydelsefullt. En annan viktig del i den personliga utvecklingen som *Jonna* tar upp är att dansen fungerar som ett uttrycksmedel för de känslor eleverna tampas med i sin vardag. *"Ibland kan det vara svårt att ge utlopp för känslor då ser man ibland att det är svårt att berätta då kan man omvandla det till ett rörelseuttryck."* Om en elev känner sig lite nedstämd en dag så blir det mindre rörelser, medan hon/han kanske känner sig stark en annan dag och då blir rörelserna stora. Dansen hjälper barnen att bearbeta upplevelser. Även om barnet inte vill berätta att det känner sig ledset under en lektion, jobbar det ändå med sig själv under lektionen. Vidare pekar hon på vikten av att ge bekräftelse till eleverna och att i ett sådant fall visa att man som vuxen ser och finns där för eleven.

Jonna tror att dansen också gynnar den sociala delen eftersom det är mycket samarbete i dans. Till exempel när man arbetar ämnesöverskridande och formar siffror eller bokstäver med kroppen, så måste man samarbeta med kompiserna för att få till vissa formationer. När det gäller barnets språkutveckling lägger hon fram exempel på begreppsinnlärning som höger, vänster, snurra och så vidare. Dessa begrepp lär barnet in

genom härmning och Jonna menar att betydelsen lärs in genom att eleven får en visuell bild samtidigt som de hör ordet. Förutom att stärka ordförrådet så tar Jonna också upp att dansen för med sig andra språk eftersom många instruktioner och kommandon är på franska och engelska. ”... *chassé betyder jaga på franska vad gör fötterna egentligen, ja men de jagar ju varandra de leker kull helt enkelt.*” Jonna tar även upp att dansen är ett språk utan ord. Eleverna medvetandegörs om att olika uttryck kan betyda något som de kan förmedla till andra. Hon menar att en enkel sak som att rycka på axlarna i betydelsen ”... *jag vet inte ...*”, kan omvandlas till en rörelse och användas i dansen. Jonna tycker dock att dansundervisningens främsta syfte är glädjen det förmedlar och att den fungerar som ett medel för elevernas personliga utveckling, där de kan hitta sig själva och vara sig själva.

Karin tycker att dans i skolan är något som gynnar de barn som kanske inte har idrott som favoritämne eller alternativt de barn som inte har sina största fördelar i teoretiska ämnen. För dessa barn är dans en bra undervisningsmetod, genom vilken de kan bearbeta kunskaper och upplevelser samtidigt som de utvecklas motoriskt och får fysisk träning. Dansundervisningen kan exempelvis i integrering med matematikämnet ta upp och visa konkret hur stor en kubikmeter är, genom att undersöka hur många personer som får plats i en kubikmeter. Andra exempel på konkreta upplevelser som kan gynna inläringen är att dansa på diagonalen i rummet och på så sätt få rumsuppfattning och begreppsinläring, eller genom att de yngre barnen får skriva sitt eget namn med kroppen och uppnå förståelse av alfabetets bokstäver. Hon menar att dansundervisningen möjliggör elevens förståelse av ett ämne på ett annat plan, ett kroppsligt plan där de själva får uttrycka och bearbeta upplevelser. Vidare poängterar hon att olika elever har olika förutsättningar och utefter dem kan dans vara ett medel genom vilken de uppnår kunskap. När det gäller språkutvecklingen tror Karin att de kommandon och instruktioner som ges under danslektionerna bidrar till barnets begreppsinläring. Eftersom danspedagogen alltid är aktiv och ger exempel med sin egen kropp får de yngre barnen en bild av ordet som de kan koppla ihop med betydelsen. Detta tror Karin främst gäller för de barn som inte har svenska som modersmål. För de lite äldre barnen tycker hon att det är engelska språket som utvecklas.

Sofia betonar den sociala och den personliga biten i dansundervisningen som speciellt gynnade i barns utveckling. Hon menar att genom att våga vara nära varandra, hålla i någon eller titta i varandras ögon främjas en starkare självkänsla. Den personliga utvecklingen ligger också mycket i att våga tro på sig själv och ge utlopp för sina känslor och visa det för andra. Med kroppen som sitt eget redskap kan de uttrycka sina upplevelser. Sofia säger att *"Alla får göra det på sin nivå och alla är bra och får känna att de är bra, det har ingen betydelse om de har dansat förut eller hur det ser ut."* Sofia menar att målet inte är att bli dansproffs, det är att uppleva dans och själv skapa dans. Dansen utvecklar förmågan att kunna arbeta med sig själv och att kunna uttrycka sig samt visa det för andra. Sofia betonar att genom att ta in flera sinnen i skolans undervisning så får vi en mer alltäckande undervisning. Hon menar att en del barn lär sig lättare genom att få uppleva och uttrycka sig med sin kropp, medan andra lär sig lättare genom att läsa i en bok. Dans i skolan erbjuder undervisning som passar olika bra för olika elever.

Lisa tror att dans främjar den personliga och emotionella utvecklingen hos barn. Hon pekar på att danslektionerna ibland kan likna mer terapilektioner. *"... när man tar i dem skriker de eller gråter för att ingen har tagit i dem på så länge det är bra och ger en lugnande effekt."* I och med dansundervisningen utvecklas elevens självsäkerhet och de blir starkare. Lisa betonar också vikten av den motoriska utvecklingen hos eleverna. Hon menar att när ett barn gör en rörelse så måste så måste det ske en extra koppling i hjärnan. Med hjälp av enkla korsrörelser och ju mer man kan träna på motoriken desto mindre energi behöver gå åt till den motoriska biten hos barnet, som istället kan fokusera på inläringen. Lisa tar upp fördelarna med dans och språkutveckling. Hon menar att barnet utökar sin vokabulär och lär sig begrepp som exempelvis åla, krypa, snurra och så vidare. Lisa säger att det inte är alla som vet skillnaden mellan åla och krypa och dansen ger dem en förtydligande bild av begreppens innebörd. Vidare påpekar hon dansen som språk och dess inverkan på kommunikation mellan människor. Hon tycker att genom att medvetandegöra eleverna och uppmärksamma dem på den kommunikation som sker genom dans så lär de sig använda densamma. Kroppsspråket står för 70-80% av den kommunikation som en människa förmedlar när hon talar, menar Lisa.

5.2 Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att främja jämställdhet?

Annika upplever att dansen inte är omtyckt av alla. Det hon har erfarit är nedsättande kommentarer av killarna innan de dansar balett, som till exempel bögigt och löjligt. Annika menar att tjejerna får uttrycka sig på killars sätt, men killar får inte uttrycka sig på tjejers sätt. *"Tjejer kan välja byxor eller kjol ..."* Vidare säger hon att generellt tar killar mer plats än tjejer och detta gäller i alla ämnen. *"Först går all plats till de stökiga pojkarna sedan till de tysta flickorna och sist kvar blir de tysta killarna."* Annika tror att dansen främjar empati och medmänsklighet. De möten som dansen skapar, genom att se varandra i ögonen, hålla i varandra och röra vid varandra är exempel på detta. När det gäller manligt och kvinnligt i dansen har Annika inte funderat så mycket. Hon menar att dans i sig är ju könsrollsbevarande med tanke på att killar för och tjejer följer. Men hon poängterar att flickan måste låta sig föras och ge pojken hennes förtroende.

Susanne tycker att inställningen till dansundervisningen går i vågor. I de yngre åldrarna märker hon det nästan inte alls, utan tycker att det tydligt först högre upp i åldrarna. Där tenderar killarna att inte prioritera dansen. Susanne tror att om man ständigt är observant på jämställdheten i gruppen kan man arbeta med det i alla situationer. Exempelvis genom att sitta varannan pojke, varannan flicka. Sedan tror Susanne att genom att välja ett tema att arbeta efter som exempelvis "hösten" kan man komma ifrån könsstereotyper. *"På hösten gör vi en trädgård så gör vi vinden solen stormen det är mycket könlöst och alla kan göra allting."* Susanne tror att det är jobbigare för barn att växa upp idag än om man tittar tillbaka på 70-80-talen. Då hade barnen större utrymme att få vara hur de ville. I popkulturen fanns idoler som Bowie, Lenox och Prince som bidrog till ett utsuddande av könet. Vidare menar hon att idag är det tydligt vilka könsroller som finns i media. De intryck eleverna får utifrån tar de med sig i sitt eget skapande i skolan och det är tydligt att de präglas av media. I Susannes ögon är det mycket sexistiskt i de rörelser som tjejer dansar och det är inget som killarna skulle dansa.

Jonna tycker att det finns en skillnad i inställning mellan könen och det gäller främst den jargong som finns hos killarna. *"Poängen är att den skillnad som finns nu är inte att det är tjejigt att dansa det är snarare att det är bögigt att dansa."* Jonna upplever att den inställningen finns hos de äldre eleverna, medan de yngre inte har några sådana

funderingar. Jonna tror att man skulle kunna använda dans som redskap för att arbeta med jämställdhet, framförallt för att främja gruppsamhörighet. Hon har inte funderat så mycket på könsrollerna, utan försöker att få alla att göra allting under lektionerna. Jonna menar att hon varvar hårda rörelser med mjuka och nämner aldrig dessa som typiskt kvinnliga eller manliga rörelser. Det som hon uppfattar är att det ibland kan bli lite fnissigt, men inga direkta förolämpande kommentarer.

Karin tycker att det ligger mycket i att killarna ska ha en viss attityd, att det ligger i deras könsroll att fälla kommentarer. Hon menar att om en kille har dansat jättebra en dag ”... om man säger vad duktig du var vad kul det var då säger han näääee ...”. Den killen skulle inte erkänna att han tyckte det var roligt. Karin upplever att det är okej för tjejerna att göra killiga rörelser, men inte tvärtom. Vidare betonar hon att danspedagogen kan arbeta med jämställdheten i det avseendet. Genom att smyga in rörelser så att eleverna kan testa sig fram och känna att det är okej. Hon tycker att det går, men att det är en utmaning. Karin tror också att hur man bemöter eleverna är avgörande och att man som pedagog ibland behöver reflektera över undervisningen. Karin upplever att hon ibland ger mer kommandon till killarna och pratar mer med tjejerna. Hon önskar att hon gav kommando till alla.

Sofia upplever att inställningen till dans kan skifta från grupp till grupp. Det finns dock en klar och tydlig skillnad i inställning till dans mellan killar och tjejer. Hon menar att det kan räcka med att en kille i gruppen tycker det är töntigt att dansa så påverkas alla killarna i klassen. Sedan anser hon att detta kan förändras med tiden, men betonar att pojken i fråga aldrig skulle erkänna denna förändring. Detta ser dock Sofia eftersom han strålar i det han gör. Sofia tror att dansundervisningen kan främja jämställdhet i gruppen, men att det inte riktigt har varit danspedagogens roll att arbeta med det. ”Självklart jobbar vi med det ändå jag tänker på att ropa upp varannan kille varannan tjej och sånt.”

Lisa tycker att det är jätteviktigt att uppmärksamma hur mycket plats respektive kön tar. Hon menar att tjejerna tenderar att lämna utrymme åt killarna. ”Det är så himla lätt att killarna pratar mer killarna tar för sig medan tjejerna står där och väntar på att få göra.” Lisa menar att där har pedagogen jättestort ansvar.

5.3 Hur kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att gynna kulturmöten?

Annika tror att allt är möjligt i dans men att skolan har väldigt lite erfarenhet när det gäller kulturmöten. Hon anser att man kan dansa andra länders danser för att få fler infallsvinklar, exempelvis flamenco om man studerar Spanien. *Annika* säger dock att dansens funktion har varit ett allmänbildningssyfte snarare än ett brobyggarsyfte i deras skola. Däremot tror hon att vissa fördomar kan försvinna i och med dansundervisningen ”... *böghöjningarna försvinner nästan alltid när vi har dansat balett.*”.

Susanne antyder att man måste gå väldigt varligt fram i sådana syften som kulturmöten. Hon menar att man inte får glömma någon. Enligt *Susanne* arbetar de väldigt gränsöverskridande på hennes skola eftersom de har väldigt många kulturer där. Hon tror att kärnan ligger i musikvalet, att ha bred musikanvändning från olika kulturer. *Susanne* menar att eftersom de gör allting själva, skapar danser på egen hand tillsammans med barnen så blir också danserna väldigt gränsöverskridande. ”*Vi är väldigt okulturella vi använder oss inte av stilistiskt kulturellt ursprungsmaterial.*” *Susanne* tror att eftersom de utgår från musiken så blir dansen präglad av den och de elever som utför den. Dansen blir deras egen. När eleverna kommer upp i högre åldrar kan de även jobba mer kulturellt med olika dansstilar från olika länder. Hon anser att få uppleva och se många olika sorters dans är kulturellt främjande. *Susanne* tror att dansen kan användas som kitt för att föra samman grupper. Musik och dans är i grunden något som är roligt och lustfyllt och som publik blir man medryckt. Hon menar att deltagandet är positivt och det är kulturöverbyggande samtidigt som man får förståelse för kulturen.

Jonna arbetar mycket med olika dansstilar från andra länder. Hon nämner bland annat, spanskt, ryskt, orientaliskt och afrikanskt. Hon planerar att plocka in fler elever i undervisningen och dra nytta av deras kunskaper. *Jonna* tror att den sociala utvecklingen är jätteviktig och att dansen skapar möten. Genom dessa möten skapas acceptans människor emellan. *Jonna* menar att gräver man lite under ytan upptäcker man att alla danser är influerade av varandra. Några av de svenska folkdanserna är tyska från början exempelvis. ”*Man börjar fundera vad är det och vart kommer det ifrån, alla har ju nånstans börjat nosa på varandra ...*” Hon menar att det räcker med att någon har sett något och plockar med sig det och vidareutvecklar det, beroende på hur man vill ha det och anpassa det sitt land. *Jonna* tror att dansen kan bidra till att minska fördomar

mellan grupper. Vidare säger hon att mycket hänger på att stärka sin egen roll när man dansar och att man vågar vara den man är och stärka sitt självförtroende. För att komma in i en grupp som ny så måste man verkligen våga och då behövs det där självförtroendet, menar Jonna.

Karin tror att genom att visa att samma danssteg ingår i olika dansstilar så får eleverna större bredd i vad dans kan vara. Genom att visa på exempel i den svenska folkdansen och jämföra det med street eller afrikansk dans och se att det finns likheter så får också barnen större förståelse för att olika kulturer har mycket gemensamt. *Karin* tar upp exempel på undervisning med barn som inte har svenska som modersmål och att det fungerar alldeles utmärkt tack vare att dansen i sig fungerar som ett språk.

Lisa tror att även om en människas kroppsspråk kan skilja sig mellan kulturer så finns det ändå något gemensamt i dansen som språk. Det vill säga trots att man visar glädje på ett sätt i Asien och på ett annat i Afrika eller Europa så kan man ändå hitta likheter i rörelsemönstret i de olika danserna. ”... *man uttrycker med kroppen nästan samma saker fastän det är olika kulturer.*” Detta anser *Lisa* att man kan använda sig av i undervisningen och visa på att människan är den andra lik världen över.

6. Diskussion och avslutande reflektioner

Det övergripande syftet med denna undersökning är att ta reda på vad dans i skolan betyder för barns utveckling. Studien avser också att besvara frågor om huruvida dans kan användas som ett pedagogiskt redskap för att främja jämställdhet och kulturmöten. I följande text kommer de resultat som framkommit att jämföras med tidigare undersökningar som tagits upp i litteraturgenomgången. Därefter kommer jag att föra avslutande reflektioner. Sist i arbetet följer en kritisk granskning av studien samt exempel på fortsatt forskning.

6.1 Resultat i förhållande till tidigare forskning

Både i litteratur och i intervjupersonernas svar framkommer en rad gynnsamma effekter hos barn till följd av dansundervisning i skolan. Dessa effekter jämförs och diskuteras här i samband med tidigare forskning och är indelade utefter samma aspekter som i litteraturgenomgången.

6.1.2 Dansens betydelse för den sociala utvecklingen

Första frågeställningen i denna studie berör dansens betydelse för barns utveckling. Barns sociala utveckling är något som påverkas av dans i skolan. Intervjupersonerna trycker på att dans tillsammans med andra ger upphov till glädje och lustfylldhet, vilket i sin tur för människor närmare varandra och dessutom ökar samarbetsförmågan dem emellan. Sofia pekar på att den närkontakt som sker mellan människor i form av att ta i varandra, hålla i varandras händer och titta varandra i ögonen skapar förståelse och acceptans för andra människor. Detta kan liknas vid det som Danshögskolans metodskrift (1990) tar upp kring att eleverna får genom dansen en icke aggressiv kroppskontakt och naturligare relationer mellan varandra. Grindberg & Jagtøien (2000) menar i sitt resonemang att ett barn som vidgar sina rörelsemöjligheter desto lättare uppfattar och förstår sin omgivning och sina medmänniskor. Vidare betonar de att barn som är trygga i sig själva, kan också vara trygga med andra. Detta kan jämföras med det som Annika uttrycker ”... när jag är sams med mig kan jag också bli sams med dig.”. Hon menar att dansen bidrar till en vänligare och tryggare miljö samt att eleverna utvecklas till bättre medmänniskor. Författarna Grindberg & Jagtøien hävdar att barnets utveckling av en inre god självkänsla är grunden för ett yttre samspel fyllt av respekt och medmänsklighet. Genom dansen ökar alltså barnets möjligheter till att delta i

sociala sammanhang och dessutom skapar den en trygghet hos individen. Vidare menar de att ett medvetet kroppsspråk dessutom kan leda till att missförstånd och mobbing undviks.

6.1.3 Dansens betydelse för den emotionella utvecklingen

De flesta av danspedagogerna tycker att det som påverkar och gynnar barnen mest genom dansundervisning är deras emotionella utveckling. Intervjupersonerna hävdar att i dansen får barnet möjlighet att gestalta sina tankar, idéer och drömmar. I dansrörelser kan barnets känslor och upplevelser levandegöras, inte bara för dem själva, utan även för deras omgivning. Danspedagogerna tar upp vikten av att få ge utlopp för sina känslor och ta vara på dem och bearbeta dem i undervisningen. Jonna och Lisa betonar att danslektionerna kan ha en terapifunktion för eleverna i och med dess nära koppling till olika känslouttryck. Danshögskolan (1990) beskriver ett liknande resonemang där dansen gör det möjligt för eleverna att befria sina undertryckta känslor och tankar, i synnerhet de känslor som inte är socialt accepterade att uttrycka i tal eller skrift. Klinta (1998) visar på positiva effekter av rörelseövningar hos barn med olika psykiska problem. Hon menar att genom medveten rörelseträning uppnår barnet ökad självkänsla, harmoni och avspändhet. Detta kan liknas vid det som Lisa uttrycker ”... när man tar i dem skriker de eller gråter för att ingen har tagit i dem på så länge det är bra och ger en lugnande effekt.”. Danshögskolan (1990) menar att det finns ett starkt samband mellan kroppskontroll och emotionell stabilitet. Bearbetning av känslor utvecklar barnets identitet och självständighet och är en del av de viktiga mål och riktlinjer vi finner i läroplanerna för både förskolan och grundskolan (2005).

6.1.4 Dansens betydelse för den estetiska utvecklingen

I informanternas svar kan utläsas att dansen tränar elevens förmåga att förmedla ett budskap till sin publik. Med kroppen som deras eget redskap ger dansen också eleverna möjlighet att reflektera över erfarenheter och händelser. Detta kan jämföras med den estetiska aspekten. Paulsen (1996) skriver att estetiska upplevelser tränar barns reflektionsförmåga och ger dessutom barnet möjlighet att utforska upplevelser på ett meningsfullt sätt. Med dansens symbolik, menar Skolverket (1994) att barnet ger form åt inre tankar och upplevda känslor. Karin hävdar att dansundervisningen bidrar till en förståelse av ett ämne på ett annat plan hos eleverna. Hon menar att förståelse möjliggörs eftersom eleverna själva uttrycker och bearbetar erfarenheter. Sofia tycker att genom att erbjuda eleverna ett skolarbete med flera sinnen involverade, så får skolan

också en mer alltäckande undervisning. Hon tror att det fångar upp fler elever och ger dem möjlighet att få en undervisning som passar just dem. Sofia menar att olika typer av undervisning passar olika barn. Detta stämmer bra överens med skolans läroplan (2005) där det står att skolan strävar efter en undervisning som skall anpassas efter varje individs förutsättningar och behov. Med dansen som verktyg skapas möjligheter att tilltala fler elever i kunskapsinläringen. Detta ger elever som har svårt att lära sig genom att läsa i en bok en chans att söka kunskap genom andra sinnen istället. Enligt Paulsen (1996) ger estetiskt uttryck oss en kunskap som är svår att finna i vetenskaplig kunskap.

6.1.5 Dansens betydelse för den motoriska utvecklingen

Enligt respondenterna gynnas både finmotoriska och grovmotoriska rörelser av dans i skolan. Intervjupersonerna tar här upp elevernas utveckling av medvetenhet kring kroppsspråket och hur de lärt sig behärska och använda det i olika situationer. Andra saker som nämns är fysisk aktivitet, balansträning, koordination och rytm. Susanne hävdar att man kan se på barnets spontana rörelser att de är återkommande. Hon menar att i barnet finns grundläggande naturliga rörelsemönster som återkommer hos alla barn. Dessa naturliga rörelsemönster som gör sig synliga hos barnen kan kopplas till de iakttagelser som gjorts av Digerfeldt (1990). Författaren menar att barn har ett spontant rörelsebehov, som i sin tur är ett steg mot kroppslig och själslig utveckling. Vidare har Digerfeldt kommit fram till att dansleken främjar barns rörlighet, anpassningsmotorik, snabbhet, styrka och balans. Detta kan också kopplas till Gardners (1994) kroppslig-kinestetiska intelligens som omfattas av kroppskontroll både finmotoriskt och grovmotoriskt. Karin tycker att dans är ett bra alternativ för motorisk utveckling och fysisk träning för de barn som inte har idrotten som favoritämne. Detta är också något som Myndigheten för skolutveckling tar upp i sin rapport (2005). I den kan vi läsa att dansen kan fungera som ett komplement till idrott för de elever som är ointresserade eller känner sig obekväma under gymnastiklektioner.

6.1.6 Dansens betydelse för den kognitiva utvecklingen

Samtliga danspedagoger tycker att dans kan integreras i många av skolans teoretiska ämnen som exempelvis matematik, svenska eller historia. De menar att det i princip går att dansa i vilket ämne som helst och att det är bara fantasin som sätter dess gränser. Konkreta upplevelser kan gynna inläringen och dessutom bestå i minnet hos eleven. Lisa tar upp vikten av den motoriska rörelseträningen hos barn för att i det långa loppet

underlätta och minska energiåtgången åt detsamma. Hon menar att ju mer motoriken tränas, desto mindre energi måste barnet lägga på den fysiska rörelsen och kan istället fokusera på inläringen av det aktuella ämnet. Detta går Grindberg och Jagtøien (2000) in på närmare och menar att om för mycket koncentration går åt till att forma bokstäver eller hålla i en penna så finns det risk att barnet inte lyckas med sin uppgift. En inlärdd rörelse automatiseras och gör att barnet kan frigöra sig sin kognitiva kapacitet och därmed koncentrera sig på ämnet i fråga. Resultatet kan även liknas vid forskaren Martin Ingvars (2007) resonemang som visar på ett samband mellan fysisk aktivitet och förhöjd inlärningsförmåga. Han menar att barn som har fysisk aktivitet varje dag också lättare kan koncentrera sig på de traditionella ämnena i skolan.

6.1.7 Dansens betydelse för den språkliga utvecklingen

Intervjupersonerna har en stark tro på språkutveckling i samband med dans. Flertalet tar upp begrepps-inläring som något centralt. Ord som höger, vänster, framför, bakom, lyft, sänk, åla, krypa och så vidare, tränas på ett konkret sätt med kroppen under lektionen samtidigt som eleverna får en visuell bild av betydelsen genom danslärarens rörelser. Susanne hävdar att detta är viktigt främst för de yngre barnen oavsett vilken kultur man har. Jonna och Karin menar att de lite äldre barnen utvecklas även i det engelska och franska språket. Jonna berör även dansen som ett språk utan ord. Hon menar att rörelser och språkliga uttryck är sammanflätade och genom dansundervisningen lär sig eleverna att bli medvetna kring kroppsspråket och dess betydelse. Lisa säger att eftersom kroppsspråket står för 70-80% av den kommunikation människan förmedlar när hon kommunicerar med andra, så är det av stor vikt att barnet blir medveten om kroppens inverkan på kommunikation. Detta kan jämföras med det som Ericson (2000) skriver, att dansen har fungerat som kommunikationssätt sedan ursprungets tider. Däremot trycker Ericson på att den språkliga intelligensen används i ytterst begränsad form under danslektioner, då den består av kortfattade instruktioner. Detta stämmer inte överens med resultatet från intervjuerna som däremot påvisar att de flesta tror att språkutvecklingen gynnas genom dans. Det gäller först och främst begrepps-inläringen, men sedan berör respondenterna även en annan aspekt på språk, nämligen dans som språk utan ord. Jag anser att dansen förmedlar språklig kommunikation och har en språkfunktion. Mina skäl till denna uppfattning är Gardners (1994) definition av lingvistisk intelligens. Han begränsar inte den språkliga intelligensen vid auditiv-oral intelligens, utan menar att den även har en visuell-spatial aspekt, som exempelvis dövas

teckenspråk är uppbyggt på. Dansen har ett visuellt och spatialt uttryck som förmedlar känslor, tankar och budskap och därmed ett kommunikationsuttryck.

6.1.8 Dansen som pedagogiskt redskap för jämställdhet

Den andra frågeställningen i undersökningen berör dansens funktion som ett hjälpmedel för att främja jämställdhet. Samtliga danspedagoger har upplevt att det finns en skillnad i inställning till dans mellan könen. Pojkarnas attityder tar en mer negativ form medan flickorna överlag är positiva till dansundervisningen. Susanne och Sofia påpekar dock att detta varierar mellan klasser och från år till år. Jonna och Annika har båda erfarit nedsättande kommentarer från pojkarna. Karin tror att det ligger i killars könsroll att fälla kränkande kommentarer. Dessutom menar hon att en kille aldrig skulle kunna erkänna att det är kul att dansa trots att de visat motsatsen under lektionen. Detta stämmer väl överens med tidigare forskning inom ämnet där Ericson (2000) och Wigert (1999) beskriver pojkars muntliga negativa attityd till dans. De menar att trots de kommentarer som fälls innan danslektionen så utstrålar pojkarna glädje och engagemang under undervisningen.

Hur ska då danspedagogerna arbeta med jämställdhet i gruppen utifrån dessa förutsättningar? När det kommer till möjligheterna att främja jämställdhet med hjälp av dansen har många av pedagogerna inte tänkt så mycket på det. Sofia menar att det inte har varit danspedagogernas roll att jobba med jämställdhet. Samtliga är dock övertygade om att det går, men att det innebär svårigheter. Susanne menar att genom olika temaarbeten med könsneutralt innehåll kan man ta ett kliv från de könsstereotyper som skapats i samhället. Karin och Lisa tror att bemötandet av eleverna är avgörande för undervisningen. Genom att reflektera över hur man exempelvis talar till sina elever eller hur mycket utrymme respektive kön får, kan man uppnå mer jämställdhet. Lisa upplever att pojkarna oftare tar för sig medan flickorna väntar på sin tur. Jonna har inte funderat kring könsrollerna i danssalen. När hon undervisar är målet att alla ska göra allt. Hon benämner aldrig en rörelse som typiskt kvinnlig eller manlig. På liknande sätt trycker Skolverkets rapport (1994) på att danspedagogen bör erbjuda eleverna olika uttrycksformer som enligt normen är gränsöverskridande, men att dessa har samma värde. Ericson (2000) tar upp att det är viktigt att ge beröm för rörelser som traditionellt anses tillhöra det ena eller det andra könet.

Detta låter som ett bra sätt att få eleverna att vidga sitt perspektiv. Jag tror ändå att det kan vara svårt att ge rörelser samma värde. Eleverna vet redan vilka normer som gäller när de börjar skolan. De får intryck av vilka könsstereotyper som finns i samhället runt omkring och framförallt genom media. Det är av stor vikt att man börjar arbeta med dessa föreställningar redan längre ner i åldrarna. Denna åsikt grundar jag på Tjeders forskning (2004) vilken tyder på att unga flickor och pojkar redan tidigt lever upp till de förväntningar och krav som ställs på dem.

Samtliga intervjupersoner i studien är kvinnor. Wigert (1999) tar i sin forskning upp att enbart kvinnliga lärare kan begränsa och skapa stora hinder för pojkarnas rörelsemöjligheter. En ökad medvetenhet kring jämställdhetsarbete och eventuell förekomst av manliga danspedagoger kan vara ett steg i riktningen mot ett mer jämlikt klimat under dansundervisningen.

6.1.9 Dansen som pedagogiskt redskap för kulturfrämjande möten

Tredje frågeställningen tar upp dansens möjligheter att gynna kulturmöten mellan elever. Några av respondenterna nämner att ett arbete med att dansa danser från olika kulturer kan fungera som kulturfrämjande. Informanterna menar att eleverna får fler infallsvinklar på olika kulturer. Ulvros (2004) skriver att dans kan spegla ett folks värderingar och sedvänjor. Genom dansen kan vi alltså lära oss nya saker om andra kulturer. Karin tror att om eleverna uppmärksammas på att samma steg kan ingå i många olika danser kan de få större förståelse för olika kulturer och upptäcka att vi människor har mycket gemensamt. Lisa anser att man kan påpeka för eleverna att människor är lika varandra jorden över, genom att visa att kroppen har ett gemensamt uttryckssätt. Detta kan jämföras med det som Danshögskolan (1990) behandlar. De menar att internationell förståelse kan skapas genom dansundervisning och fördomar kan minska när man dansar varandras danser.

Susanne och Jonna försöker använda sig av elevernas kunskaper i dans. De arbetar båda på mångkulturella skolor och anser att dansen för människor närmare varandra och bidrar till större acceptans dem emellan. Susanne menar att upplevelser av olika slags dans är kulturellt främjande. Vidare hävdar hon att kärnan ligger i att ha ett brett musikutbud och att man låter barnen skapa sina egna danser. Detta kan liknas vid det som Danshögskolan (1990) beskriver, att barnen själva får levandegöra och utöva sin

egen kultur. Dansen blir ett redskap genom vilken barnen berättar om sin egen tid och plats som de lever i. Det danspedagogerna beskriver om sitt arbete med dansen i skolan stämmer dessutom bra överens med styrdokumentet och Barnkonventionens artiklar (2005). Enligt FN:s barnkonvention har barn rätt till kulturupplevelser. Vidare ska de få möjlighet att själva få producera kultur i olika former, exempelvis genom dans. I artikel 13 kan vi läsa att barn har rätt att sprida information i konstnärlig form.

6.2 Avslutande reflektioner

Enligt Gardner (1994) har skolan i västvärlden länge prioriterat de kunskapsområden som förknippas med hjärnan, samtidigt som kroppens förmågor har värderats lågt. Den traditionella undervisningen går miste om en rad vinster genom denna lågprioritering. Tittar vi på de fördelar som dansen för med sig så är det märkligt att man inte tar vara på dessa, särskilt med tanke på alla de intelligenser som stimuleras. Den kinestetiska intelligensen som utvecklar människans rörelsemöjligheter, den spatiala som utvecklar förmågan att orientera sig i en miljö och den musikaliska intelligensen som bidrar till uppfattning av rytm. Det innefattar dessutom den intrapersonella, vilken underlättar människans uppfattning av känslor och den interpersonella intelligensen som hjälper oss avläsa yttre relationer mellan människor. Samtliga intelligenser stimuleras genom dans. I denna undersökning tas också ett trevande steg mot en diskussion kring den lingvistiska intelligensens förekomst i dansen. Resultatet pekar på att dans kan spela en viktig roll i barns språkutveckling. Resultatet i denna undersökning tyder också på att dansen skapar möjligheter när det gäller att utveckla kunskap i teoretiska ämnen som matematik eller svenska. Enligt Gardner (1994) visar forskning på tydliga kopplingar mellan motoriska aktiviteter och kognitiva förmågor.

Med tanke på den hårda värld skolvärlden är och den känsliga period uppväxtåren består av, så är den emotionella utvecklingen oerhört viktig. Barnet har en fot i vuxenvärlden, där det ska ta ansvar, beslut och prestera olika saker, samtidigt som det fortfarande bara är ett barn. Det är också en period när ett starkt identitetssökande sätter fart. De rätta kläderna, sminket och åsikterna blir viktiga för barnet. Det är lätt att känna osäkerhet i olika sammanhang och att säga nej kan ibland kännas svårt. Det kan då vara av betydelse att man har möjlighet att uttrycka sina känslor och kunna sätta ord på dem. Varför är det så viktigt att lära känna sina känslor? Jo, när barnet symboliserar sina emotioner i form av rörelser så kan det lättare förstå dem. Ericson (2000) menar att när

barnet förstår sina känslor så kan det också kontrollera dem. Detta menar hon bidrar till tryggare barn med ökad självkänsla. Dansen blir ett forum där alla yttre krav och attribut kan läggas åt sidan och eleven kan vara sig själv. Dansen skulle kunna användas som medel för att göra människor mer harmoniska, medmänskliga samt öka deras förmåga att delta i ett socialt samspel. Vad har då skolan att förlora på att införa dans i skolan?

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005) ska dansen kunna fånga upp de elever som inte är så aktiva under idrotten. Frågan är då varför inte samma elever som känner obehag inför idrottslektionen skulle känna liknande inför dansundervisningen? Samma osäkerhet och otrygghet i fysiska sammanhang bör ju finnas även där. Det kan ligga någonting i att dansen inte har fokus på moment som handlar om att prestera och vinna som idrotten har, utan utgår från ett mer känslomässigt och eget uttryck där ingenting kan göras rätt eller fel. Dansen skulle också kunna ha en funktion där idrotten drar nytta av dansundervisningens moment.

Det finns en uttryckt försiktighet hos danspedagogerna när det gäller dansen som pedagogiskt verktyg för att främja jämställdheten mellan könen. Trots det visar resultatet på en stark tro att det finns stora möjligheter att jobba med jämställdhet i dansundervisningen. Det som krävs är ett mer medvetet arbete och ett tydliggörande av pedagogernas roller i skolans verksamhet. Resultatet pekar på att danspedagogen har stor betydelse vad gäller fördelning av utrymme i danssalen. Det är i många fall också avgörande hur pedagogen undervisar rörelser, i synnerhet de manövreringar som vi förknippar med ett visst kön. Danspedagogen har stora möjligheter när det gäller att bidra till gränsöverskridning och brytning av normer. Likaså när det gäller att gynna kulturmöten finns det stora förhoppningar hos danspedagogerna. Det finns en större kännedom om kulturmöten mellan olika grupper hos dem som arbetar på mångkulturella skolor. Dessa arbetar ständigt med kulturmöten och menar att de kan gynnas genom dansen men med försiktighet och medvetenhet hos pedagogerna. Övriga danspedagoger tror att det finns möjligheter att gynna kulturmöten genom dansen, men har ingen erfarenhet av det på den egna skolan. Enligt Lpo 94 ska skolan förmedla förståelse för andra människor och traditionella könsroller ska motverkas. Här skulle dansen kunna fungera som ett hjälpmedel genom vilket eleverna får uppleva empati, kulturmöten och jämställdhet som ett komplement till att enbart prata och läsa om det.

Denna undersökning visar på att dansen gynnar barns utveckling på många olika sätt. Hos en del barn är det viktigt att stärka den sociala utvecklingen, medan det hos ett annat barn kan vara den emotionella utvecklingen som behöver mogna. Hos ett tredje barn är det kanske den motoriska utvecklingen som främjas och för någon annan fungerar den som ett framgångsrikt alternativ till traditionell kunskapsinhämtning. Genom dansen kan alla barn gynnas på det sätt som just de behöver. Dansens existens i skolan kan vara ett steg i riktningen mot förverkligandet av en skola för alla.

6.3 Kritisk granskning och förslag på fortsatt forskning

Genom de intervjuer som genomfördes med de olika danspedagogerna framkom mycket utförliga tankar och upplevelser kring vad dans i skolan kan betyda för barns utveckling. Intervju ser jag som en mycket bra metod för den här typen av undersökning och jag har fått breda och rika data att analysera. Att danspedagogerna ser vinster och fördelar med dans i skolan är självklart då de har ägnat större delen av sitt liv åt dans. Som Stukát (2005) nämner finns det dock en risk att respondenterna svarar på frågorna på ett sätt som är intervjuaren till lags. Enligt Lindqvist (2004) har det förekommit en rad satsningar och projekt för att föra in dansen i skolan, men fortfarande är detta under utveckling i Sveriges skolor idag. Detta kan medföra att danspedagoger ständigt måste försvara och förklara varför dans är bra och varför dans behövs i skolan. Det finns med andra ord en risk att de intervjuade har gett svar som är hur de vill se på dansundervisningen och inte hur de faktiskt uppfattar den. Som motargument till detta vill jag poängtera att många av respondenterna uttryckte att frågorna var kluriga och att jag tog upp aspekter på dans som de aldrig funderat över förut. Detta visar på att de omöjligen kunde ha haft ett färdigt svar på mina frågor.

Det hade dock varit av intresse att få en bild av vad eleverna själva tycker om dans och hur de tycker att dans i skolan har påverkat deras liv och utveckling. Det hade varit önskvärt att genomföra intervjuer eller en enkätundersökning med barn som har dans i skolan. Detta är ett exempel på vad framtida forskning skulle kunna fokusera på. I denna undersökning framkom resultat som pekar på att dans har stor betydelse för barns språkutveckling. Detta kräver förstås ytterligare undersökning, liksom kulturområdet som är ett outforskat område. Detta är frågor som har väckts under studiens gång och skulle kunna fungera som utgångspunkter för kommande forskning.

Referenser

Tryckta källor

- Bodland, K., Fonseca Garcia, S., Lindqvist, G., Olsson, C., Tobieson, L. (2004). *Spår av dans, människan konsten och kunskapen*, Karlstad: Karlstad Univ. Press, ISBN 91-85019-83-6
- Boman, B. (1986). *Isadora Duncan och den svenska barndansen*, Solna: B Boman, ISBN 91-7810-688-5
- Dackman, C., Forslid, T., Gislén, Y., Sarrimo, C. (2004). *Feminism, kön och genus, hälften damernas, glastak och delad föräldraförsäkring, I Genus, Miljö, Migration och etnicitet – Om konsten att arbeta med perspektiven*, Malmö: Malmö högskola Danshögskolan. (1990). *Dans i skolan – en metodikskrift från Danshögskolan*, Stockholm: Danshögskolan i samarbete med Statens Kulturråd, ISBN 91-85602-760
- Digerfeldt, G. (1990). *Utvecklingspsykologiska och estetiska aspekter på danslek*, Stockholm: Almquist & Wiksell, ISBN 91-22-01378-4
- Ericson, G. (2000). *Dans på schemat: beskrivning och bedömning i ett estetiskt ämne*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-01464-3
- Gardner, H. (1994). *De sju intelligenserna*, Jönköping: Brain Books, ISBN 91-88410-188
- Grindberg, T., Jagtøien Langlo, G. (2000). *Barn i rörelse*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-01585-2
- Grönlund, E., Wigert, A. (1999). *Forskning i rörelse: Tio texter om dans*, Stockholm: Carlsson, ISBN 91 72 03861 6
- Klinta, C. (1998). *Självtillit, kommunikation, rörelseglädje genom Sherboneövningar*, Solna: Ekelund, ISBN 91-7724-978-X
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-00185-1
- Läraryrket. (2005). *Lärarens handbok, Skollag, Läroplaner, Yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*, Stockholm: Läraryrket, 5:e upplagan, ISBN 91-85096-830
- Nationalencyklopedin. (1990). 4:e upplagan, Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB
- Nordstedt svenska ordbok. (2004). *En ordbok för alla*, 1:a upplagan, Göteborg: Språkdata Göteborgs universitet, ISBN 91-7227-407-7

- Paulsen, B. (1996). *Estetik i förskolan*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-60431-9
- Skolverket. (2007). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier 2000*, Västerås, upplaga 1:4, ISBN 978-91-38-31729-7
- Skolverkets rapport nr 51. (1994). *Möte med dansen - som konstform i skolan*, Västervik: Liber, ISSN 1103-2421
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-03615-9
- Ulvros, E. (2004). *Dansens och tidens virvlar - om dans och lek i Sveriges historia*, Lund: Historisk media, ISBN 91-85057-30-4
- Wahlström, M. (1979). *Dansens historia*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-14901-8
- Wrange, A. (2007). *Danstidningen för rörlig scenkonst*, nr 5, Stockholm

Otryckta källor

Intervjuer med sex danspedagoger, genomförda den 13-14 november (2007) i Mellansverige

Övriga källor

<http://www.dansiskolan.se>, Kulturrådets hemsida., hämtad den 20/11 2007

<http://www.skolutveckling.se/publikationer/>, Myndigheten för skolutveckling. (2005). *Fysisk aktivitet för bättre kunskapsutveckling – slutrapport*, Stockholm, Utbildnings- och kulturdepartementet, hämtad den 8/11 2007

Utbildningsradions programserie. (2004). *Genusmaskineriet*, avsnitt: *Flickor, pojkar och pedagoger*, genusforskare och historiker Tjeder, David

Bilaga

Intervjufrågor

- Vad ser du som danspedagog för vinster med dans i skolan?
- Vad är dansundervisningens främsta syfte?
- Vilken roll har dansundervisningen i skolan?
- Kompletterar dans övriga ämneskunskaper som lärs ut i skolan?
- Hur tror du att dansundervisning i skolan påverkar barns utveckling?
- Har dansen någon betydelse för barnets språkutveckling?
- Upplever du någon skillnad i inställning till dans mellan flickor och pojkar?
- Kan dansundervisning användas som ett pedagogiskt redskap för att främja jämställdhet mellan könen?
- Ger dansen några möjligheter att överskrida kulturella gränser?
- Kan dans användas som ett pedagogiskt redskap för att gynna kulturmöten?
- Kan dans minska fördomar mellan grupper?